

URTX

U N FRAGMENT DEL CENS DEL MARQUÈS DE LA ENSENADA REFERIT A CATALUNYA: EL BISBAT D'URGELL L'ANY 1749

Josep Maria Planes i Closa · Roser Puig i Tàrrach

UN FRAGMENT DEL CENS DEL MARQUÈS DE LA ENSENADA REFERIT A CATALUNYA: EL BISBAT D'URGELL L'ANY 1749

**Josep Maria
Planes Closa**

Professor de l'IES
Lo Pla d'Urgell
de Bellpuig

**Roser
Puig Tàrrach**

Historiadora

LA FONT

El cens que avui presentem fou localitzat per casualitat a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid, a la secció d'Estat.¹ Ens va sorprendre trobar-lo enmig de documents que no tenien res a veure ni amb Catalunya ni amb el tema, i vàrem comprendre que els continguts dels lligalls no corresponien a una mateixa sèrie, sense seguir un ordre clar. Val a dir que la descripció arxivística tampoc no era massa completa. El quadern en qüestió, tot ell manuscrit i redactat en castellà, té setze pàgines amb un encapçalament. De cada parròquia dóna el nombre de cases, persones, nascuts, morts i avariats. Agrupa les parròquies en 14 oficialats.

La política dels il·lustrats espanyols en el segle XVIII, encaminada a conèixer la població i la riquesa dels diferents territoris del regne, comportà l'elaboració de diversos recomptes al llarg del segle, alguns d'ells encara inèdits a Catalunya. Els censos demogràfics més coneguts són els de 1708-1719 i 1787, publicats ambdós pel reusenc Josep Iglésies. En l'àmbit local, s'han editat altres censos, alguns d'ells elaborats amb clara finalitat militar.² Entre aquests, sabem de l'existència del cens d'Aranda (1768) i, a la Corona de Castella, del cadastre d'Ensenada (1749). En tots els casos, tal com afirma Antonio Eiras Roel, cap font de l'època preestadística (abans del 1857) no mereix una confiança total, ja que arreu s'han detectat ocultacions.³

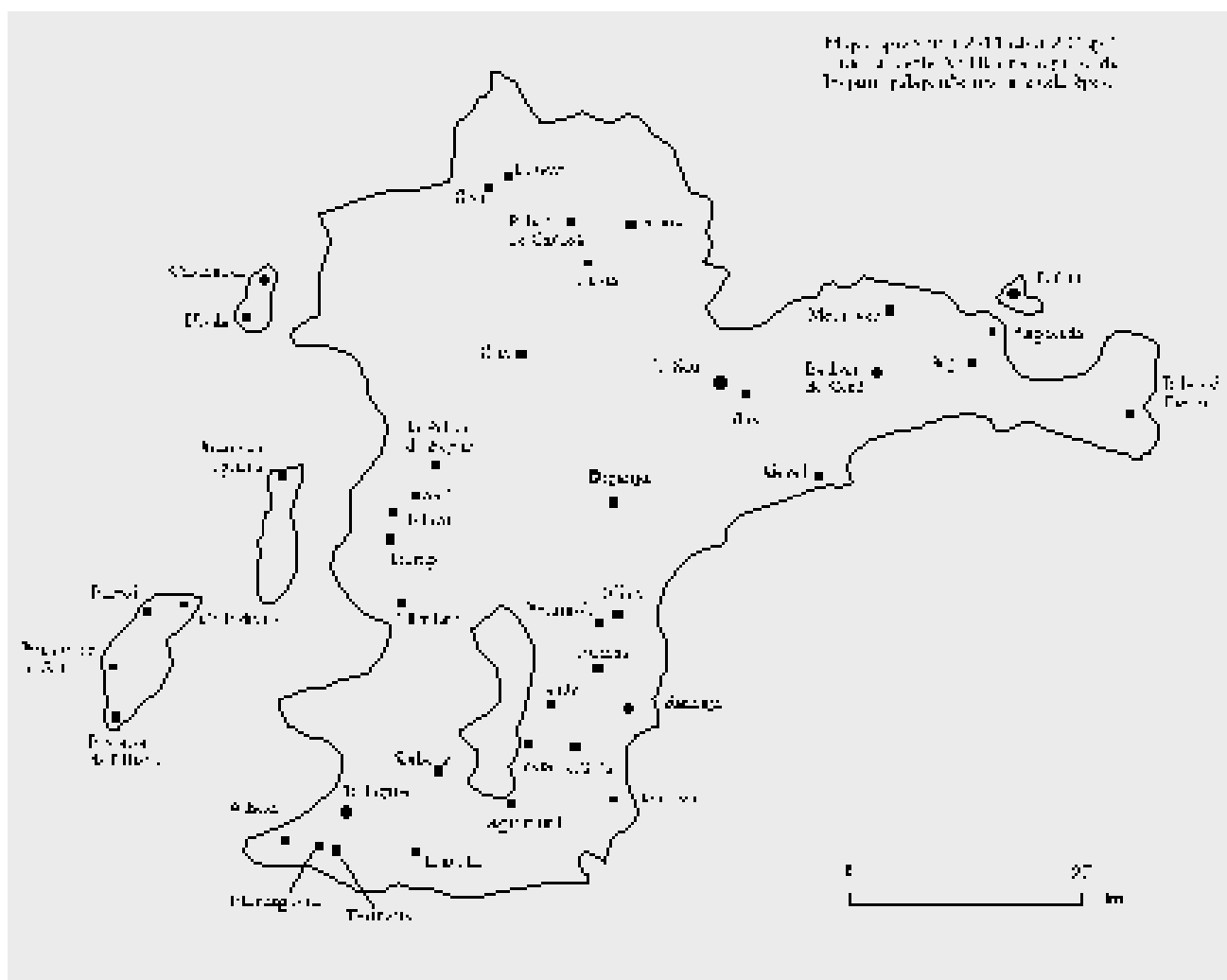
Gràcies a la consulta de les sèries d'impresos corresponents a l'arquebisbat de Tarragona, sabem que l'ordre de realització del cens que estudiem fou signada per José de Carvajal y Lancaster, i que va ser dirigida a tots els bisbes del regne d'Espanya, els quals havien d'obtenir les dades dels rectors de les parròquies de la seva circumscripció. Una vegada més, l'Estat, en lloc de demanar les dades als municipis a través dels corregidors, utilitzava l'Es-

glésia per aconseguir la informació demogràfica que necessitava, ja que era ella la que disposava dels únics registres de moviment de població existents.

A Tarragona, l'arquebisbe Pere de Copons i de Copons distribuï dues circulars, una data da a la Selva del Camp el 9 de juliol de 1747, i l'altra, a Tarragona el 5 de maig de 1748. En la primera demanava que cada any es confeccionés i trametés "una relació o nota del número de vehins o individuos, així de hòmens com de donas, que constarà en los llibres o llibretas de comunió de l'any pròxim passat de 1746, posant ab separació el número de sas respective suffragàneas, ab los noms de ellas, la qual relació bastarà que sia en general del número de ditas personas, de un y altre sexo, sens especificar sos noms".

En la segona circular, del 1748, sol·licitava "una relació del número de las personas que han mort, dels que han nat, y dels que se han casat en cada parròquia y suffragàneas respectivament; y així mateix del número de las familias que en lo mateix any se hauran establert en cada poble, ab expressió del poble ahont antes vivian". El termini per trametre les dades seria de vuit dies. Sobre els immigrants, en les poblacions grans s'esmentava la possibilitat de cercar aquesta informació a l'ajuntament. Finalment, s'afegia que l'estadística es dugués a terme també els anys successius i que els resultats s'enviessin cada mes de gener.

Si ens atenem a les peticions oficials, el cens que aportem del bisbat d'Urgell l'any 1749 és la resposta que les autoritats eclesiàstiques d'aquell bisbat lliuraren a l'Estat. Si, segons sembla, les dades referides a persones són extretes del compliment pasqual, es tractaria únicament d'ànimes de comunió; mancaria, per tant, la població infantil. El recompte de 1768 d'Aranda responia a la mateixa base, ànimes, és a dir, que no abastava la població en la seva

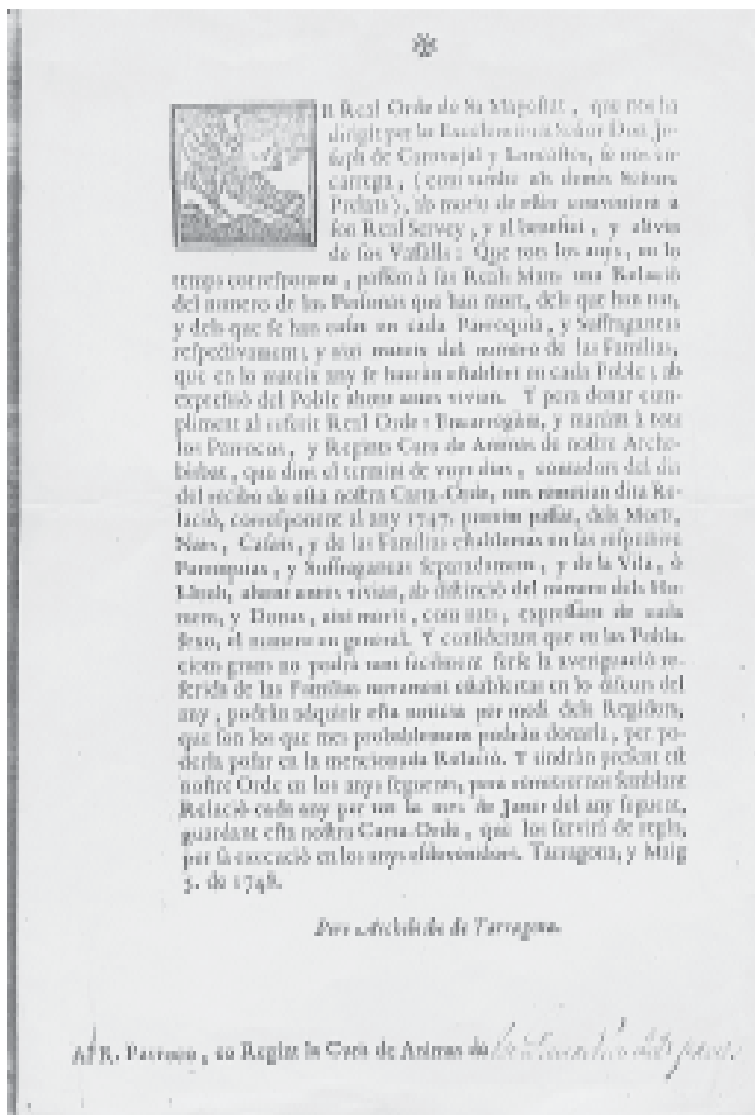
totalitat, a diferència dels censos posteriors, com el de Floridablanca (1787) i el de Godoy (1797). Tornant al nostre cens, hi trobem a faltar algunes dades: la columna dels casats, la no separació dels sexes en l'apartat *Personas*, i la procedència geogràfica dels nouvinguts, tot i que podria ser que aquests fossin en un altre llistat que no s'ha conservat o que de moment no hem tingut la sort de localitzar.

Una altra qüestió a comentar és la de la data del cens. Hi consta 1749, però els manaments d'execució són anteriors, del 1747⁴ i 1748. Una de les raons del retard podria venir pel canvi de prelat. El 1747 deixà la cadira episcopal Jorge Curado y Torreblanca, el qual hi era des del 1738, i l'assolí Sebastián de Victoria de Emparau y de Loyola, el qual ostentà el càrrec fins el 1756. Una altra possibilitat és que el cens s'hagués confeccionat el 1747 i els anys següents, però que només hagi arribat als nostres dies el corresponent a l'any 1749. A la capital del regne, Madrid, els anys anteriors havien passat coses: el 1746 morí Felip V i fou succeït per Ferran VI, tot i que el capdavanter de la política espanyola era el mateix: Zenón de Somodevilla, marquès de la Ensenada (1702-1781).⁵

El cens que treballem ha aparegut en el lloc de destinació. Si a l'Arxiu Històric Nacional de Madrid es classifiquessin millor els milers de lligalls de paper que custodia, de ben segur que apareixerien tots els censos de la resta de bisbats catalans.

Considerem que el nostre treball pot ser útil per al coneixement de la demografia de la Catalunya ponentina i pirinenca en un moment clau de la seva evolució: en ple segle XVIII, superada ja la Guerra de Successió i quan el país creixia amb energia. La zona, no massa estudiada, necessita més investigacions d'aquesta mena. En concret, pel que fa a les comarques del bisbat d'Urgell els estudis demogràfics s'han centrat més en els segles XV-XVI, de la mà dels historiadors Prim Bertran,⁶ Enric Moliné,⁷ Benigne Marquès⁸ i alguns altres.⁹ Els segles XVII i XVIII, però, també demanen molta atenció.

El segle XVIII fou, en molts aspectes, un segle demogràficament destacat. Significà a tot Europa una etapa de creixement, caracteritzada per la manca de grans crisis conjunturals de mortalitat, com indiquen els diversos estudis fets. Catalunya s'emmarca dins d'aquest context i partici-

Carta-ordre
de l'arquebisbe de
Tarragona perquè cada
parròquia envii les dades
demogràfiques, en aquest
cas corresponents a l'any
1747.

pa en major o menor mesura d'aquesta "apacibilitat" -si se'ns permet el mot- de la mortalitat, superant les fortes crisis dels segles XIV i XV a la Guerra de Successió. El Principat aconseguí un important creixement en la segona meitat del set-cents, truncat al final amb els primers conflictes bèl·lics en gairebé cent anys i una forta crisi econòmica.

La mortalitat catastròfica es veié aturada a Catalunya en el segle XVIII per un llarg període de pau, però també -i sobretot- per la millora de la sanitat i la higiene en general, amb l'inici de l'aplicació de mesures antiepidèmiques eficaces dictades per les autoritats borbòniques, que miraven d'aplicar una política il·lustrada. A la davallada de la mortalitat o, més ben dit, a la manca de puntes espectaculars de mortalitat -n'existeixen de menors- cal afegir una conjuntura econòmica bona, que es va traduir demogràficament en un augment de la natalitat, en avançar l'edat del casament i augmentar l'esperança de vida.¹⁰

Per a Jordi Nadal, els guanys més elevats de

la població catalana setcentista corresponen als períodes 1747-57 (on s'emmarca el nostre cens) i 1787-97, quan comptem amb el famós cens de Floridablanca.

El repartiment del creixement fou desigual en el territori. Es tractà sobretot d'un creixement urbà i litoral, amb concentració de població per la qüestió econòmica, favorable a la comercialització dels productes via marítima. Precisament les comarques pirinenques són de les menys afavorides per aquesta eufòria: el Pallars Sobirà, l'Alt Urgell, el Pallars Jussà i la Cerdanya són quatre de les cinc comarques que tenen un menor creixement relatiu, absolut i unitari de Catalunya, segons Pierre Vilar.¹¹ En concret, a la comarca de l'Alt Urgell gairebé tot l'increment poblacional es dona en només cinc municipis, pertanyents a l'anomenat Urgellet. En els altres, hi ha despoblament, fruit de l'emigració a llocs que donen una major oportunitat de millora social. Així, esmentem el testimoni de Caresmar, el qual afirma el 1786 que a Puigcerdà no hi havia ni 300 cases, per emigració dels seus habitants.¹²

Francisco de Zamora, el 1788, constata l'em-pobriment de les poblacions muntanyenques, la pobresa i duresa del terreny, i, en definitiva, les poques possibilitats de treball que la zona ofereix: pastura a l'estiu, treball del bosc o emigració temporal a l'hivern. Tot i així, palesa una certa millora d'algunes poblacions, amb la construcció de ravals, com a la Pobla de Segur, Gerri de la Sal, Tremp, Camarasa i Organyà.¹³

ELS OFICIALATS I LES DADES DEMOGRÀFIQUES APARENTS

A l'hora de presentar els catorze oficialats del bisbat d'Urgell, nosaltres seguim el nostre propi criteri d'ordenació. El document situa en primer lloc l'oficialat Major (el de la Seu d'Urgell) i la resta apareixen consignats sense massa coherència geogràfica. El nostre criteri ha estat el de presentar-los de nord a sud i, sempre que això era possible, considerant la proximitat d'un a l'altre.

En la zona alta del Pirineu, a l'actual comarca del Pallars Sobirà, els oficialats de la Vall d'Àneu, Cardós i Tírvia eren petits i estaven formats per parròquies modestes o minúscules. No hi havia ni una sola parròquia gran. Tan sols hi destacaven alguns pobles: Espòt, Esterri d'Àneu, Isil, Son, la Ribera de Cardós, Alins o Tírvia.

Per contra, l'oficialat de Cerdanya era molt important. Prou extens, segons les dades del document era el que tenia més població. Format

*Estado de el Obispado de Urgel, por el año de 1749:
en Vista de Relaciones Sumadas, dadas por San. Antonio i, Perceutes
dividido en 14. Oficialatos, p. Sumada.*

Oficialato Mayor A. R. N.
ESTADO

<i>Idioma</i>	<i>Casas</i>	<i>Personas</i>	<i>Nacidos</i>	<i>Muertos</i>	<i>Exce. de</i>
Ciudad de Urgel	340	1339	90	50	
Alta y Anexa	63	229	7	3	
Os	17	49	3	2	
Ordado y Anexa	12	70	8	11	
Quic y Anexa	34	106	10	21	
Borcia	15	40	4	3	
Elbarnia	45	97	12	12	
Alavini	16	80	5	6	
Arribas y Anexa	23	150		7	
Noves y Anexa	25	220		5	

Encapçalament del document estudiat.

bàsicament per parròquies de la Cerdanya espanyola, també n'englobava diverses del Ripollès. Tenia moltes parròquies que superaven els cent habitants. De totes maneres, no n'hi havia cap que fos autènticament gran. Hi destacaven els nuclis d'Alp, Bellver de Cerdanya, Llívia, Puigcerdà i Ribes de Freser, però tots ells eren només de grandària mitjana.

L'oficialat Major era el més gran en nombre de parròquies, però no en quantitat de població. Englobava gran part de l'actual comarca de l'Alt Urgell. Tenia moltes parròquies petites, però un nucli important com era la Seu d'Urgell. Fora del cap de la diòcesi, no hi havia gaires parròquies més que destaquessin. Només Alàs i Organyà tenien una certa importància.

L'oficialat de Sort, que agafava la part sud de l'actual comarca del Pallars Sobirà, era petit, però amb més densitat humana que els tres oficialats que li quedaven al damunt. Les seves parròquies eren petites, però poques tenien la categoria de minúscules, tal vegada perquè n'hi havia bastants d'annexes. Només el cap de l'oficialat tenia una relativa grandària (per cert, més destacada del que ens vol fer creure el cens).

L'oficialat de Tremp era molt extens, per bé que tan sols tenia el quart lloc en nombre de cases i població. Ocupava una bona part de l'actual

comarca del Pallars Jussà. Hi predominaven les parròquies petites i no n'hi havia cap d'autènticament gran (ni tan sols la vila que n'era el cap). Els nuclis que destacaven més, però tots ells de dimensions mitjanes, eren Aramunt, Llimiana, la Pobla de Segur, Salàs, Talarn i - lògicament- la capital.

Format per tres porcions de territori inconnexes a la Franja de Ponent, l'oficialat d'Areny tenia un caràcter especial dins el conjunt del bisbat, pel seu caire "perifèric". Relativament poblat, incloïa nuclis de certa importància, com Areny de Noguera, Castanesa, Peralta de la Sal, Pilzà i Purroi. Les seves dades demogràfiques estan entre les més ajustades de tot el bisbat.

A la zona del Mig Segre, hi havia tres oficialats petits però bastant poblats: els d'Oliana, Ponts i Sanaüja, formats per parròquies de la part sud de l'Alt Urgell i de la banda est de la Noguera. Només Ponts i Sanaüja eren viles de certa grandària, mentre Oliana i Peramola quedaven en un nivell més discret. En aquestes terres del Mig Segre, Artesa i parròquies veïnes no formaven part del bisbat d'Urgell en aquella època.

Entre l'Urgell i la Segarra, els oficialats de Guissona i Agramunt, tot i ser petits, tenien una notable importància demogràfica. Les seves característiques eren semblants als tres

oficialats del Mig Segre. Les viles cap d'oficialat hi tenien també un destacat predomini.

Finalment, l'oficialat de Balaguer estava molt poblat en relació al nombre de parròquies que tenia. Era relativament extens i, a banda de poblacions de la Noguera, també n'englobava algunes de la plana urgellenca. La ciutat de Balaguer, força poblada, explica la importància demogràfica que tenia l'oficialat. Però també hem de tenir present que hi havia altres parròquies de dimensions considerables en aquell territori: Albesa, Camarasa, Cubells, la Fuliola, Linyola, Menàrguens, Térmens.

Publiquem totes les dades del cens, parròquia per parròquia, en un annex al final de l'article. Hi afegim en cada cas la comarca actual a la qual pertanyen, la mitjana de persones per casa i les taxes brutes de natalitat i mortalitat.

En les sumes, hem detectat que el document conté alguns errors, que lògicament esmenem.

Per procedir a un estudi demogràfic profund del cens, començarem analitzant les dades globals dels oficialats (Quadre 1). Prescindim de la indicació dels aveïnats, molt marginal i de valor pràcticament nul. Segons el document, tan sols hi hagué 30 casos d'aveïnament en les 318 parròquies del bisbat, xifra irrisòria. Encara més, aquests 30 casos es van produir en 11 parròquies únicament. Dit en altres paraules: els rectors, en lliurar les dades, gairebé mai no ompliren aquest apartat, i només uns pocs es van entretenir a fer-ho (com el de Son, que reflectí 9 casos; el de Puigcerdà, que n'anotà 4; o el de Peracalç, que també en féu constar 4). La marginació general d'aquesta dada n'impossibilita l'estudi.

QUADRE 1. RESUM DEMOGRÀFIC DEL BISBAT D'URGELL (1749)

	<i>Parr.</i>	<i>Cases</i>	<i>Pers.</i>	<i>Naixem.</i>	<i>Defunc.</i>	<i>P/C</i>	<i>TN per 1.000</i>	<i>TM per 1.000</i>
Of. de la Vall d'Àneu	20	253	747	69	83	3,-	92,4	111,1
Of. de Cardós	14	194	618	50	50	3,2	80,9	80,9
Of. de Tírvia	10	187	532	47	44	2,8	88,3	82,7
Of. de Cerdanya	50	2.182	6.401	565	466	2,9	88,3	72,8
Of. Major (la Seu)	60	1.789	6.235	476	389	3,5	76,3	62,4
Of. de Sort	19	388	1.283	88	81	3,3	68,6	63,1
Of. de Tremp	53	1.330	4.440	291	320	3,3	65,5	72,1
Of. d'Areny	17	419	1.939	116	124	4,6	59,8	64,-
Of. d'Oliana	10	226	821	52	83	3,6	63,3	101,1
Of. de Ponts	13	546	1.748	126	124	3,2	72,1	70,9
Of. de Sanaüja	5	299	986	85	62	3,3	86,2	62,9
Of. de Guissona	11	557	1.408	101	99	2,5	71,7	70,3
Of. d'Agramunt	9	394	1.673	85	80	4,2	50,8	47,8
Of. de Balaguer	27	1.333	5.367	393	306	4,-	73,2	57,-
TOTAL	318	10.097	34.198	2.544	2.311	3,4	74,4	67,6

Les dades globals del cens ens indiquen que l'any 1749 al bisbat d'Urgell hi havia aparentment una baixa proporció de persones per casa, una altíssima natalitat i una mortalitat també important.¹⁴ Aquestes tres característiques apareixen especialment marcades a la zona d'alta muntanya (oficialats de la Vall d'Àneu, Cardós, Tírvia i Cerdanya), amb unes dades estadísticament molt extremistes -i uniformes en llur negativitat-. La zona central del bisbat (oficialats de la Seu, Sort, Tremp, Oliana, Ponts i Sanaüja) mostra, en general, unes dades intermèdies, encara insatisfactòries i amb algunes irregularitats. La part baixa del bisbat (oficialats de Guissona, Agramunt i Balaguer) té unes dades un xic millors, tot i que també amb irregularitats. L'oficialat d'Areny resulta un cas bastant especial.

REVISIÓ CRÍTICA DE LES DADES

Globalment, les dades del bisbat no semblen ser creïbles en absolut. La mitjana de persones per casa és baixa per l'època que estem considerant, les taxes brutes de natalitat i mortalitat són massa altes, i la xifra de població és molt mediocre. Tinguem present, això sí, que el moment en què s'elaborà el cens era de crisi, al bell mig del període 1748-54, amb males collites, epidèmies, pobresa i moviments migratoris temporals a la recerca de feina i menjar; aquesta crisi es palesa especialment a les planes urgellenques.¹⁵ En aquestes condicions, algú dirà que la taxa bruta de mortalitat és lògica, i que si en els oficialats de la Vall d'Àneu i d'Oliana apareix tan alta, això és perquè es tracta d'oficialats petits en què només

cal que alguna parròquia tingui una crisi de mortalitat local conjuntural per fer disparar la taxa general (i aquestes parròquies amb crisi específica hi són: Bassella, Peramola i Son). Havent-hi sobremortalitat i gent que marxaria cap a altres zones buscant treball o caritat, res no té d'estrany, afegiran altres, que el total de població i el percentatge de persones per casa siguin baixos, perquè un bon grapat de vivendes haurien quedat tancades i en altres algun membre de la família hauria marxat.

D'altra banda, estudiant el cens de Florida-blanca s'ha deduït que les comarques dels dos Pallars, la Cerdanya, l'Alt Urgell, la Noguera, l'Urgell i la Segarra tenien, en general, una edat alta al primer casament, un percentatge elevat de persones que no es casaven, un discret creixement demogràfic al llarg del segle XVIII i unes taxes de masculinitat modestes o baixes. Això significaria que aquestes comarques nord-occidentals i ponentines tindrien poca vitalitat demogràfica i que "expulsarien" molta població jove, en especial les més muntanyoses.¹⁶ Les dades elaborades són molt genèriques i es basen en un cens que, tot i les confiances que ha rebut durant molt temps, no està lliure d'ocultacions i limitacions.¹⁷ Segui com sigui, més d'un podrà també justificar, a partir d'aquestes estimacions diguem-ne "estructurals", la baixa mitjana de persones per casa i la limitada xifra de població al conjunt del bisbat.

Però si acceptem tots aquests raonaments i apreciacions, aleshores com podem encaixar-los amb la desbordant natalitat que es desprèn del nostre cens? Fixem-nos que els catorze oficialats estan per damunt del 50 per 1.000, i onze d'ells en concret, per damunt del 65 per 1.000! Basant-se com es basen en una estructura estadística àmplia, aquestes taxes brutes són inacceptables segons un criteri biològic. I, a més, es contradiuen clarament amb una població en teoria poc activa o bé minvada per la crisi. ¿Com es podien fer tants fills si molts adults eren solters, altres havien mort i altres de casats havien marxat dels pobles per culpa de la crisi del moment? Es pot plantejar la possibilitat que bàsicament només haguessin mort albatz fins aquell moment, i que els qui emigrassin durant la crisi únicament fossin solters joves, no pas casats; però aquests extrems són difícils d'acceptar com a norma general. Potser les emigracions massives per culpa de la misèria encara no s'havien generalitzat i foren més aviat un fet dels inicis dels anys '50, quan la crisi ja portaria més temps instal·lada; per tant, no s'haurien notat encara en el cens.

En particular, cal fixar-se en les dades de l'oficialat d'Agramunt: bona proporció de persones per casa, taxes brutes de natalitat i mortalitat sensiblement més baixes que totes les al-

tres, acceptable xifra de població. La coherència d'aquestes dades deixa en evidència la incoherència dels altres resultats. I la zona d'Agramunt no podia ser cap excepció a la crisi del període. Una crisi, repetim-ho, que potser encara no havia tingut temps de desestabilitzar plenament la població d'aquestes terres.

Sembla obvi, doncs, que el cens del bisbat amaga població. I molta població. La causa pot raure en el fet que no comptessin la canalla petita a l'hora de donar la xifra d'habitants. Sembla que hi havia instruccions per fer constatar només les ànimes de comunió. Potser no tots els rectors van seguir aquesta norma. En un bon nombre de parròquies, sembla que sí que es donà el total de població. Però moltes altres parròquies haurien pogut consignar només les ànimes de comunió. Com veurem després, aquest fet per si sol no explica les incongruències demogràfiques del cens, perquè per un altre costat hi havia ocultacions de població voluntàries i estudiades, però sí que ha d'explicar en part els desequilibrats valors que apareixen.

D'altra banda, no calia que la norma de recollir només les ànimes de comunió fos obligatòria. Molts rectors l'aplicarien per simple comoditat, perquè en fer les declaracions el més fàcil era posar tan sols les persones que tenien edat per confessar i/o combregar. Comptarien les persones recollides a la llibreta de compliment pasqual, i llestos. En anotar els morts, sí que comptarien els infants, perquè el registre d'òbits els incloïa. I anotarien els baptismes sense problemes, perquè també estarien ben consignats als llibres.

Faríem bé de retenir aquesta possibilitat que el cens, fet per eclesiàstics, en moltes ocasions només recollís a la columna "Persones" els "autèntics" parroquians, els qui tenien més de 7 anys, i no comptabilitzés la canalla petita (la qual sí que quedaria inclosa a la columna dels morts). Si aquest era sovint el cas, quedarien bastant explicades la baixa mitjana de persones per casa i les altes taxes brutes de natalitat i mortalitat: serien estimacions basades en una xifra de població que no seria completa. Habitual als oficialats pirinencs, la norma també hauria estat seguida en altres, bé que potser no en tots els casos.

Al capdavant, però, encara pot haver-hi algú que vulgui considerar que el cens hauria de recollir tota la població real i que, per tant, si les seves dades no quadren, és perquè hi va haver diferents nivells de frau informatiu segons parròquies i oficialats. ¿Potser molts rectors amagaven població alterant expressament les xifres un cop les tenien ben comptades, i ho feien per pressió popular, si tothom temia

que aquelles dades anirien a parar a les autoritats administratives superiors i servien per augmentar les exigències fiscals i militars? És també força possible. Tot i que es tracti d'un cens fet pel bisbat, la tendència a l'ocultació diguem-ne "tramposa" podia ser igual de greu.¹⁸

I no tan sols amagarien persones. Pel que fa al tema de les cases, les xifres del cens urgellenc estaven també disminuïdes. Una comprovació amb les cases consignades pel cens de 1719 ens ho permet afirmar (Quadre 2). Per fer aquesta comprovació, fem servir una mostra de parròquies: en cada oficialat, n'agafem una de menys de 15 cases, una entre 15 i 30, i una de més de 30. Utilitzem només aquelles parròquies que no tenen annexa. Si en un oficialat no es troben tres parròquies que compleixin aquestes característiques, les agafem per aproximació. Prescindim de l'oficialat d'Areny.

QUADRE 2. NOMBRE DE CASES EN UNA MOSTRA DE PARRÒQUIES

	Cases 1719	Cases 1749	Variació en %
Alòs d'Isil	35	9	-74,3
Espot	122	31	-74,6
Esterrí d'Àneu	151	25	-83,5
Estaon	20	11	-45,-
Llavorsí	56	17	-69,7
Tavascan	23	15	-34,8
Alins	52	38	-26,9
Araós	30	13	-56,7
Àreu	50	26	-48,-
Alp	96	89	-7,3
Éller	35	13	-62,9
Guils de Cerdanya	29	27	-6,9
Alinyà	10	14	+40,-
Calbinyà	22	20	-9,1
La Seu d'Urgell	400	349	-12,8
Altron	32	16	-50,-
Arcalís	32	13	-59,4
Sort	200	65	-67,5
Aransís	25	13	-48,-
Mont-ros	27	17	-37,-
Tremp	200	130	-35,-
Aguilar	18	9	-50,-
Oliana	106	92	-13,2
Peramola	85	60	-29,4
Alentorn	25	20	-20,-
Gualter	11	13	+18,2
Tiurana	59	45	-23,7
Palou de Sanaüja	15	10	-33,3
Sanaüja	180	171	-5,-
Vilanova de l'Aguda	33	41	+24,2
Altet	18	17	-5,6
Claravalls	30	35	+16,7
Concabella	19	21	+10,5
Boldú	8	10	+25,-
El Tarròs	10	11	+10,-
El Bullidor	6	8	+33,3
Balaguer	400	405	+1,3
Tartareu	30	13	-56,7
Vilanova de les Avellanes	30	23	-23,3
TOTAL	2.730	1.955	-28,4

Les dades del 1719 han estat extretes d'Iglésies, Josep: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuan, 1974, 3 volums, vol. III, ps. 1.196-97, 1.227-30, 1.232, 1.234, 1.239-40, 1.242-43, 1.245-46, 1.251-52, 1.254, 1.256-59

Podria ser que les xifres de cases del 1719 estiguessin en part inflades, sobretot als dos Pallars,¹⁹ però en tot cas és evident que les del 1749 estan força disminuïdes. No gaire a la zona segarrenca i urgellenca, on la comparació de les dues xifres és bastant coherent i on en general s'observen petits increments de cases en les localitats; això sembla atorgar una certa confiança a les dades en aquests casos. En canvi, a tota la zona muntanyosa del bisbat les xifres del 1749 són persistentment més baixes que les del 1719, i sovint en més del 50 %. Ni que per un moment acceptéssim que hi hagué inflaments a la zona nord del bisbat en donar les cases el 1719, les xifres tan inferiors del cens de mitjan segle només poden interpretar-se en clau d'ocultació sistemàtica, i en especial a les parròquies del nucli pirinenc, on els rectors sembla que tenien una accentuada tendència a donar dades falses.

Per tant, el cens és doblement defectuós: amaga persones i amaga cases. Precisament el fet de disminuir el nombre de cases té la seva lògica: si es declarava poca gent, havien de declarar-se també poques cases, perquè si es feien constar totes les cases aleshores hauria estat fàcil endevinar que s'amagava gent. Això reforça la impressió que les ocultacions eren fetes expressament, d'acord amb una tècnica estudiada, potser pactant-ho fins i tot amb els ajuntaments, per la por que aquelles dades fossin utilitzades pel poder.

Com que segurament falten més persones que cases, això explica que la proporció de persones per casa sigui baixa, inferior a 3,5.

Si acceptem que s'amagava més cases allí on s'amagava més persones, no hi ha dubte que la zona pitjor en fiabilitat de les dades és la d'alta muntanya, els oficialats de més al nord. La zona central del bisbat ha de tenir dades dolentes, però no tan pèssimes, fora d'algun cas concret (com per ex. la vila de Sort). I els oficialats de les terres baixes han de tenir les millors dades, encara que no les puguem considerar perfectes.

Si rescatem la dada global d'un 28,4 % d'ocultació en la xifra de cases, això ens donaria que n'haurien "fet desaparèixer" unes 4.000. I ens portaria a un total aproximat de 14.000. Potser en realitat la xifra no era tan alta, si efectivament les dades del 1719 estaven en alguns indrets inflades, però no devia quedar lluny d'aquest valor. Unes 13.500?

Intuint que encara amagarien més persones que cases, quina podia ser l'ocultació de persones? Mirem de calibrar-la. Per aconseguir-ho, hem de recórrer al mètode comparatiu i a les aproximacions estadístiques.

Comencem per la proporció de persones per casa. Com ja hem dit, a mitjan segle XVIII, i a Catalunya, una mitjana de 3,4 persones per casa era en principi baixa. De totes maneres, cal avisar que hi havia notables disparitats segons les zones, i això obliga a matisar. Observem els exemples que el Quadre 3 recull.²⁰

QUADRE 3. PROPORCIONS DE PERSONES PER CASA A LA CATALUNYA DEL SEGLE XVIII

Les Pallargues, 1716-17	4,1
Vallfogona de Riucorb, 1726	3,-
(falten els menors de 7 anys)	
Vallfogona de Riucorb, 1754	3,9
(falten els menors de 7 anys)	
Vallfogona de Riucorb, 1763	4,1
(falten els menors de 7 anys)	
Vallfogona de Riucorb, 1773	4,6
(falten els menors de 7 anys)	
Vallfogona de Riucorb, 1787	4,-
(falten els menors de 7 anys)	
Vallclara, 1779	4,7
(falten els menors de 5 anys)	
Les Piles, 1722	4,6
(falten els menors de 7-10 anys)	
Tàrraga, 1778	3,9
Lleida ciutat, 1795	5,4
Famílies gitanes en el conjunt de Catalunya, 1746	5,2
Famílies gitanes en el conjunt de Catalunya, 1785	3,9
Vilanova i la Geltrú, 1743	4,8
Barcelona ciutat, 1729	5,1
Barcelona ciutat, 1744	5,5
Barcelona ciutat, 1750	5,8
Barcelona ciutat, 1765	5,7
Barcelona ciutat, 1780	4,3
Regió I, 1719	5,-
Regió II, 1719	3,7
Regió III, 1719	4,2
Regió IV, 1719	3,7
Regió V, 1719	4,2
Regió VI, 1719	3,3
Regió VII, 1719	4,2
Regió VIII, 1719	3,3
Regió IX, 1719	3,3

La costa barcelonina i tarragonina i les ciutats tenien mitjanes altes. A mesura que anàvem cap a l'interior, les mitjanes baixaven, però normalment assolien el valor 4, que superaven clarament durant la segona meitat de la centúria. A la Catalunya ponentina, a la prepirinenca i a la pirinenca -justament l'àrea del bisbat d'Urgell-, aparentment costava d'arribar al valor 4, potser per haver-hi més mortalitat, potser per haver-hi més emigració..., o potser per no disposar de dades prou segures. Caldria fer més estudis de detall en aquestes zones pirinenques i prepirinenques de l'oest català per veure si aquestes baixes proporcions al capdavant se sostenen (perquè alguns estudis puntuals ja comencen a qüestionar-les).

L'anterior recull de dades podria fer veure com a bastant realista la mitjana trobada de 3,4, sobretot si algú volia insistir en el contrast demogràfic entre la Catalunya muntanyosa del nord-oest i la costa. Però també permet postular que aquesta mitjana seria baixa, sobretot perquè a mitjan segle sens dubte hi havia més gent que després de la Guerra de Successió, i això estadísticament s'ha de notar. D'altra banda, les mancances que anem detectant en el cens prou ens han de fer considerar a l'alça aquesta variable. No debades els oficialats amb dades més coherents (Agramunt, Areny) superen sense problemes les 4 persones per casa, mentre els més incoherents (Vall d'Àneu, Cardós, Tírvia i Cerdanya) se situen en el ridícul valor 3. Tot i acceptar que la proporció de persones per casa al bisbat d'Urgell seria globalment modesta en aquella època, la nostra opinió és que seria entre mig punt i un punt més alta que la suggerida pel cens. Amb les magnituds en què ens movem, i tenint en compte que cal incrementar el nombre de cases, tan sols mig punt més ja suposa afegir molts milers de persones al total de població.

Pel que fa a la taxa bruta de natalitat, 74,4 per 1.000 és una xifra biològicament inassolible en una població extensa. A mitjan XVIII, i en el cas de la península Ibèrica, la gran majoria d'estimacions que s'han fet oscil·len entre el 35 i el 45 per 1.000. De vegades també se n'ha trobat que superen el 50 per 1.000, però això és poc habitual i no tothom accepta unes taxes tan elevades. En general, a les zones rurals les taxes eren superiors a les de les ciutats. En el cas concret de Catalunya, s'ha volgut insistir en les taxes altes durant el segle XVIII, per explicar-ne el rotund creixement demogràfic.²¹ Però per alt que vulguem posar el sostre, sempre seguirem estant molt lluny de la xifra global que es deriva del cens del bisbat d'Urgell. Aquesta xifra s'hauria de reduir en uns vint o trenta punts.

Així, doncs, ja sigui per una ocultació estudiada i sistemàtica, o produïda tan sols per prescindir de declarar la canalla menor de 7 anys, la dada de la població no és vàlida. Ella és la culpable de la incoherència de les taxes i mitjanes estimades en la gran majoria d'oficialats. Ni tan sols emigracions massives per la misèria del període no sembla que les puguin explicar, perquè això no hauria permès unes xifres tan altes de nascuts i morts a les parròquies.

Les ocultacions de població haurien pogut ser molt fortes en algunes parròquies i oficialats, i menors o quasi inexistents en altres. Ja ho hem anat detectant, i ara ho reblarem amb el Quadre 4, en el qual relacionem la mitjana de persones per casa amb la taxa bruta de natalitat.

En aquesta agrupació comprovatòria, les dades de la part superior esquerra del quadre són les coherents, les de la part inferior dreta s'han de veure com a inacceptables.

QUADRE 4. AGRUPACIÓ COMPROVATÒRIA DE LES DADES DE TOT EL BISBAT SEGONS PROPORCIÓ DE PERSONES PER CASA I TAXA BRUTA DE NATALITAT							
P/C →	4,5 i més	4 - 4,4	3,5 - 3,9	3 - 3,4	2,5 - 2,9	Menys de 2,5	Total
TNx1000							
-40	13	7	10	7	6	2	45
40-49	9	2	5	5	5	5	31
50-69	12	11	10	16	8	9	66
70-89	6	4	10	17	9	7	53
90-109	2	4	9	11	15	11	52
110 i +	3	5	10	15	26	12	71
Total	45	33	54	71	69	46	318

Només les dades de 31 parròquies semblen ideals. Per contra, n'hi ha 64 que resulten totalment inacceptables. No poden estar lluny de la realitat les dades de 76 parròquies més. La resta és bastant difícil d'acceptar. Així, doncs, la coherència demogràfica de les declaracions tan sols es dona en 1/3 (i encara aquesta coherència no sempre és plena). Munió de parròquies que en teoria tenien menys de 3,5 persones per casa. I semblant munió de les que tenien taxes brutes de natalitat del 70 per 1.000 i més. El quadre deixa molt clares les febleses informatives del cens.

Hem dut a terme les mateixes agrupacions comprovatòries oficialat per oficialat, i per zones. Per no allargar el treball, no ho reproduïm. Simplement direm que es confirma que els oficialats amb més dades inacceptables són els de la zona nord del bisbat, la més muntanyosa. Els del centre del bisbat estaven malament, però no tant. I els de la part baixa tenen ocultacions relatives.

Dues parròquies en concret ens poden donar un exemple precís de les imperfeccions informatives del cens: Bellver de Sió i annexa (oficialat de Guissona) i Linyola i annexa (oficialat de Balaguer). Eren de la part sud del bisbat, en principi la més "fidedigna"; per tant, serveixen per demostrar que les imperfeccions es podien trobar a tot arreu.

El capbreu de 1692-93 recollia a Bellver de Sió 22 cases habitables (més la rectoria i el castell) i 17 caps de casa com a mínim.²² Multipliant aquesta darrera xifra per 4, ens dona 68 habitants. En canvi, a mitjan segle XVIII, el cens del bisbat consignava per a aquest poble i el

seu annex (el veí nucli d'Ossó de Sió) tan sols 23 cases i 54 persones. Tenint en compte que Ossó de Sió era d'una grandària semblant a Bellver, i tenint també en compte que aleshores ja s'havia produït la primera fase expansiva del XVIII, les xifres ofertes pel cens del bisbat semblen clarament disminuïdes. I no tan sols en persones, sinó fins i tot en cases. Segons el cens, els dos pobles alhora tenien pràcticament les mateixes cases i menys població que un sol d'ells mig segle abans. La incongruència és patent.

La vila de Linyola tenia 89 cases habitades segons el cadastre del 1716 (i aquesta era, sens dubte, una xifra mínima). D'altra banda, entre 1731 i 1740 hi va haver 233 naixements, o sia, una mitjana de 23,3 per any. El 1743, les cases eren 93. I entre 1741 i 1750 hi hagué 201 naixements, o sia, una mitjana de 20,1 per any.²³ Totes aquestes xifres ens indiquen que la població linyolenc durant el període 1716-50 hauria pogut oscil·lar entre 350 i 580 habitants (suposant una mitjana de 4 persones per casa i taxes de natalitat del 40 o 45 per 1.000). Comparant aquestes estimacions amb les dades ofertes pel cens (on Linyola, a més, va englobada amb una annexa), la xifra de cases (103) concorda, però no així la xifra de persones (332), que és massa baixa.

A la vista de les irregularitats informatives detectades, quina podia ser l'autèntica situació demogràfica del bisbat d'Urgell l'any 1749? És impossible estimar-la amb precisió. Tan sols podem intentar aproximar-nos-hi presentant unes hipòtesis molt generals, mitjançant meres estimacions numèriques. Un cop fetes totes les consideracions anteriors, les hipòtesis de rectificació que proposem van resumides en el Quadre 5 (calculades a partir d'unes taxes de natalitat estàndard).

QUADRE 5. HIPÒTESIS DE RECTIFICACIÓ DE LES DADES GENERALS DEL CENS DE 1749 AL BISBAT D'URGELL

	Cases	Població	P/C	TNx1000	TMx1000
Hipòtesi 1	13.500?	63.600	4,7	40,-	36,3
Hipòtesi 2	13.500?	56.533	4,2	45,-	40,9
Hipòtesi 3	13.500?	50.880	3,8	50,-	45,4
Hipòtesi 4	13.500?	46.255	3,4	55,-	50,-

La hipòtesi 4 és difícil d'acceptar i s'inclou tan sols a nivell indicatiu. La realitat podria trobar-se en algun punt intermedi entre les tres primeres hipòtesis plantejades. Potser entre la 2 i la 3. És a dir, una ocultació que s'aproparia a les vint mil persones; una mitjana de persones per casa al voltant de 4; una taxa de natalitat

alta, superior al 45 per 1.000; i una taxa de mortalitat superior al 41 per 1.000, lògica per a un moment de certa sobremortalitat, però sense esclats epidemiològics espectaculars. A destacar que, si aquesta era més o menys la realitat, el fenomen d'emigracions per culpa de la misèria resultaria escàs. Com hem apuntat, potser aquest comportament d'emigrar massivament per desesperació no es generalitzà fins als primers anys '50.

Es pot intuir, doncs, que el cens amaga al voltant del 36 % de població, punt amunt, punt avall. O sia, un percentatge d'ocultació semblant al de les cases, encara que superior. Per tant, la seva vàlua demogràfica és ben limitada.

Com que en moltes parròquies els rectors no haurien fet constar la població total, sinó tan sols les ànimes de comunió, convé fer una estimació de la població que específicament s'hauria pogut perdre amb aquest convencionalisme, i comprovar si aquesta era la causa dels mediocres resultats del cens.

Per intentar aproximar-nos-hi, farem una se-

lecció de parròquies, agafant-ne algunes de les que tenien declarades unes xifres de població més baixes (endevinables per les altes taxes de natalitat i les baixes proporcions de persones per casa). A continuació, mirarem la situació demogràfica d'aquestes mateixes parròquies al cens de Floridablanca (1787) i calcularem el percentatge que suposava el sector de persones fins als 7 anys. A partir d'aquest percentatge, que si fa no fa correspondria al dels individus teòricament no declarats l'any 1749 perquè eren massa petits per combregar, rectificarem la xifra de població del nostre cens, i tornarem a calcular taxes de natalitat i proporcions de persones per casa.

Som conscients que aquest mètode és imperfecte, ja que aplica unes realitats demogràfiques d'un moment concret a un altre moment separat per gairebé quaranta anys. A més, el percentatge de població fins als 7 anys segurament no inclou la totalitat dels individus que encara no eren ànimes de comunió. Tanmateix, sí que pot tenir un cert valor orientatiu, i confiem que ajudi a precisar si era el tema de les ànimes de comunió el gran causant de les incongruències del cens que estudiem.

QUADRE 6. RECTIFICACIÓ DE LES DADES DEL 1749 EN UNA MOSTRA DE PARRÒQUIES SEGONS EL PERCENTATGE DE POBLACIÓ FINS ALS 7 ANYS DEL CENS DE FLORIDABLANCA

	<i>Cases 1749</i>	<i>Persones 1749</i>	<i>Naix. 1749</i>	<i>% pobl. fins a 7 anys - 1787</i>	<i>Pobl. 1749 rectificada</i>	<i>TNx1000 1749 rectificada</i>	<i>P/C 1749 rectific.</i>
Escalarre	9	25	3	16,5	30	100,-	3,3
Espot	31	59	8	13,2	68	117,6	2,2
Son	30	116	12	13,8	135	88,9	4,5
Estaon	11	31	3	17,-	37	81,1	3,4
Lladorre	12	28	2	13,1	32	62,5	2,7
Àreu	26	65	7	19,1	80	87,5	3,1
Tírvia	36	80	11	24,9	107	102,8	3,-
Alp	89	229	33	13,3	264	125,-	3,-
Campelles	51	150	18	17,5	182	98,9	3,6
Ger	40	110	11	19,6	137	80,3	3,4
Arfà	54	162	13	22,-	208	62,5	3,9
Estamariu	45	97	12	13,3	112	107,1	2,5
Tuixén	33	106	11	17,-	128	85,9	3,9
Altron	16	30	2	18,8	37	54,1	2,3
Arcalís	13	50	11	15,2	59	186,4	4,5
Aransís	13	38	7	16,4	45	155,6	3,5
Durro	16	44	8	18,1	54	148,1	3,4
Isona	45	125	23	22,2	161	142,9	3,6
Sant Salvador de Toló	53	130	12	22,9	169	71,-	3,2
Oliana	92	310	28	19,2	384	72,9	4,2
La Vall dan	11	23	2	21,2	29	69,-	2,6
Tiurana	45	156	13	12,6	178	73,-	4,-
Vilanova de l'Aguda	41	125	11	21,8	160	68,8	3,9
Claravalls	35	76	8	20,5	96	83,3	2,7
Concabella	21	63	12	23,5	82	146,3	3,9

El Bullidor	8	20	4	17,7	24	166,7	3,-
Les Avellanes	30	104	9	14,6	122	73,8	4,1
Camarasa	72	159	12	20,8	201	59,7	2,8
Ivars d'Urgell	23	69	7	23,7	90	77,8	3,9
TOTAL	1.001	2.780	313	19,2	3.411	91,8	3,4

Les dades del cens de Floridablanca han estat extretes d'IGLÉSIES, Josep: *El cens del comte de Floridablanca, 1787 (part de Catalunya)*, Barcelona, FSVC, II volums, 1969-70, ps. 134, 149, 152, 174, 181, 209, 219, 222, 225, 231, 254, 335, 355, 373, 374, 377, 380, 383, 386, 421, 446 i 449 del volum I, i 236, 302, 335, 359 i 379 del volum II.

En el cas de Ger, les xifres del 1787 inclouen Gréixer.

El percentatge global de 19,2 del sector de població que l'any 1787 tenia fins a 7 anys surt de relacionar el total de persones en aquest sector (1.534) amb el total d'habitants (7.987), en el conjunt de parròquies seleccionades.

El Quadre 6 indica que els mals del cens no venien tan sols de la presumpta declaració exclusiva de les ànimes de comunió. Tot i la rectificació de les xifres afegint-hi el percentatge d'infants fins a 7 anys derivat del cens de Floridablanca, la població d'aquestes parròquies "dolentes" era encara molt lluny de ser realista. Les taxes brutes de natalitat, encara altíssimes, proven que s'amagava molta altra població, a banda de no declarar la canalla petita. Només una d'aquestes taxes baixa del 55 per 1.000. La proporció de persones per casa segueix donant valors baixos, tot i que ja no tan escandalosos (però aquí hem de tenir present que les xifres de cases també estaven disminuïdes..., de manera que si rectifiquem la xifra de població també hauríem de rectificar la xifra de cases).

Amb les dades no rectificades, la trentena de parròquies de la mostra, escollides entre les pitjors de totes, tenien una taxa de natalitat global del 112,6 per 1.000 i una proporció de persones per casa de 2,8. Després de la rectificació, la taxa de natalitat global se situa en un 91,8 per 1.000, i la proporció de persones per casa, en 3,4 (susceptible de rectificació). Molt lluny encara d'una realitat demogràfica creïble.

Les ocultacions de població especialment greus en la selecció de parròquies aquí utilitzada és visible perfectament en els totals. L'any 1787, aquestes vint-i-nou parròquies, escollides entre les pitjors del cens de 1749, tenien 7.987 habitants en conjunt. El cens de 1749 només els en donava 2.780; amb les xifres rectificades suposant que només haguessin declarat les ànimes de comunió, en tindrien teòricament 3.411. O sigui, que en trenta-vuit anys, haurien augmentat la població en un 134 %, xifra inacceptable. Es va amagar massa l'any 1749, i es va fer de manera conscient i generalitzada.

Si apliquem a aquesta mostra de parròquies "dolentes" la rectificació amb el 36 % d'ocultació

general que abans havíem deduït independentment del tema de les ànimes de comunió, ens quedaria una població global de 4.344 habitants, una taxa bruta de natalitat del 72,1 per 1.000, i una proporció de persones per casa de 4,3. Dades més coherents, per bé que encara insuficients, cosa lògica si tenim en compte les parròquies tan negatives que aquí hem seleccionat. I dades que ens indiquen que el problema del cens de 1749 no és si van declarar o no ànimes de comunió tan sols, sinó la tendència a amagar gent en el conjunt general.

Que el tema de la declaració exclusiva de les ànimes de comunió no ho explica tot es pot també demostrar a la inversa. O sia, considerant que en totes i cadascuna de les parròquies del bisbat haurien prescindit sistemàticament de la canalla que no podia combregar, i fent aleshores una rectificació de les dades absolutes a partir del 19 % de població fins als 7 anys suggerida pel cens de Floridablanca a la nostra zona. Les 34.198 persones declarades pel cens es converteixen aleshores en 42.220. Amb aquesta xifra, la taxa bruta de natalitat queda en 60,3 per 1.000. La proporció de persones per casa se situa en 4,2, però tenint en compte que les cases també estaven disminuïdes, l'operació s'hauria de fer no a partir de 10.097 cases, sinó a partir de l'aproximació de 13.500, i aleshores la proporció quedaria en 3,1. Encara lluny, per tant, d'una situació demogràfica lògica.

Van amagar població arreu, i això prescindint del fet que no declarassin d'entrada la canalla petita. El problema de la fiabilitat del cens de 1749 és més greu que això.

ALGUNS ASPECTES CURIOSOS DEL CENS

Hi ha només 31 parròquies que tenen una mitjana de persones per casa de 5 o més: Tavascan (Cardós), Éller (Cerdanya), Pedra i annexes

(Cerdanya), Ribes de Freser (Cerdanya), Adraén i annexa (Major), Anserall i annexes (Major), Cabó i annexes (Major), Fígols d'Organyà (Major), Nabiners (Major), Noves de Segre i annexes (Major), Solanell (Major), Vilamitjana (Major), Enviny i annexa (Sort), Montardit i annexa (Sort), Beranui i annexa (Trempt), Boí i Caldes (Trempt), Cérvoles (Trempt), Espui (Trempt), la Vall (Trempt), Areny de Noguera (Areny), Claravalls i annexes (Areny), Pilzà i annexa (Areny), Purroi (Areny), Sorita de Llitera (Areny), Oliola i annexes (Ponts), Pallerols (Ponts), la Torre de Rialb (Ponts), Vilaplana (Ponts), Pelagalls i annexa (Guissona), Boldú (Agramunt) i Balaguer (Balaguer). En la majoria dels casos, es tractava de parròquies petites, amb menys de 150 habitants. Només Balaguer, Areny i Ribes de Freser eren parròquies realment grans.

Gairebé totes aquestes parròquies amb cases plenes es troben a la part central del bisbat. En aparença, l'alta muntanya i les terres baixes tenien menys tendència a formar famílies extenses. També és veritat que la part central era la més destacada i poblada del bisbat.

Les dades de defuncions ofertes pel cens no indiquen cap mortalitat catastròfica general o que afecti un nucli important, però sí que es detecten una sèrie de parròquies tocades notablement per epidèmies. Excloent els casos de parròquies molt petites, en què unes poques defuncions merament conjunturals poden distorsionar la imatge, les parròquies en què la mort fou protagonista aquell any van ser:

- Espot (Vall d'Àneu). 11 òbits per a tan sols una seixantena de persones (en realitat, seri-en més).
- Son (Vall d'Àneu). Taxa bruta de mortalitat superior al 200 per 1.000. El doble d'òbits que de baptismes (24 contra 12).
- Àreu (Tírvia). Taxa bruta de mortalitat superior al 300 per 1.000. Tres vegades més òbits que baptismes (20 contra 7).
- Das i annexa (Cerdanya). 19 òbits per a poc més de cent habitants.
- Llivia i batllia (Cerdanya). 72 òbits per a -en teoria- menys de cinc-cents habitants (en semblant situació demogràfica, Ribes de Freser només tingué 19 òbits).
- Castellàs i annexes (Major). 13 òbits per a una setantena de persones, un 191 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.
- Josa (Major). 11 òbits per a una cinquantena de persones. Més del 200 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.

Església parroquial de Vilaller,
a mitjan segle XX (Arxiu
Fotogràfic Grau-Puig).

- Tost i annexes (Major). 21 òbits per a un centenar de persones. El doble que de baptismes. Gairebé un 200 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.

- Aransís (Trempt). 16 òbits per a una quarantena de persones, una taxa bruta de mortalitat del 421 per 1.000, que és un cas excepcional.

- Isona (Trempt). 29 òbits per a 125 persones, teòricament un 232 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat (en realitat, hi hauria molta més població i la taxa seria més modesta).

- Sant Salvador de Toló (Trempt). 25 òbits per a 130 persones, prop del 200 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.

- Taüll (Trempt). 12 òbits en 10 cases, un 333 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat. El doble d'òbits que de baptismes.

- Castanesa (Areny). 20 òbits en 30 cases, un 206 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat. El triple d'òbits que de baptismes.

- Casterner i annexes (Areny). 12 òbits per a una seixantena de persones, un 214 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.

- Bassella i annexes (Oliana). 17 òbits i només 2 baptismes en 20 cases, un 212 per 1.000 de taxa bruta de mortalitat.

Aquestes parròquies amb una sobremortalitat

més clara se situen a la zona alta i central del bisbat. En canvi, de casos així no n'hi ha a les terres baixes del sud. Curiosament, les crisis de mortalitat sembla que aquell any es donaren més a la zona muntanyosa (teòricament més “sana”) que no pas al Baix Urgell i veïna Segarra. Però atenció, que a les zones muntanyoses del bisbat s'amagà més població que a les terres baixes; per tant, la impressió d'alta mortalitat en algunes parròquies del nord i centre potser hauria de quedar molt matisada, perquè tenim sospites d'importants ocultacions de població en la zona, cosa que faria baixar notablement les taxes de mortalitat.

També hi ha algunes parròquies amb forta natalitat i mortalitat alhora. Entre altres: Espot (Vall d'Àneu), Baiasca i annexa (Cardós), Alp (Cerdanya), Das i annexa (Cerdanya), Llívia i batllia (Cerdanya), Urtx i annexa (Cerdanya), Ars (Major), Coll de Nargó i annexes (Major), Josa (Major), les Llagunes i annexa (Sort), Malmercat i annexes (Sort), Aransís (Trempt), Barruera (Trempt), Durro (Trempt), Erill la Vall (Trempt), Isona (Trempt), Taüll (Trempt), Lluçars (Ponts), Bellver de Sió i annexa (Guissona), Concabella (Guissona), i Cubells i annexa (Balaguer). Aquestes parròquies amb uns extrems demogràfics tan marcats eren gairebé totes petites o molt petites. D'altra banda, la majoria tenien una proporció de persones per casa molt baixa, sovint inferior a 3. Això ens fa sospitar que eren casos especialment clars d'ocultació a l'hora de consignar el nombre de persones. Per tant, llurs altes taxes de natalitat i mortalitat no serien en absolut certes, perquè estarien calculades sobre una xifra de població massa baixa. Dit en altres paraules: tenint molt disminuïda la xifra de població real, les dues taxes quedarien inflades a la vegada, malgrat que la xifra anual de naixements i defuncions fos perfectament normal per les característiques que tenia la parròquia. I si en l'any considerat hi havia alguns naixements o òbits per damunt de l'habitual, aquesta variació, per si sola, contribuiria també a “engruixir” les taxes, per l'efecte distorsionador del càlcul basat en unes magnituds estadístiques petites.

Per això, les parròquies grans tenien unes taxes brutes de natalitat i mortalitat més lògiques, no tan “espectaculars” ni en un sentit ni en l'altre: tot i poder haver-hi una certa ocultació en el total de població o alguna sobtada variació conjuntural en els naixements o òbits, la base numèrica era àmplia i “esmortèia” bastant les conseqüències estadístiques d'aquestes irregularitats. Comprovem-ho en les vuit parròquies més poblades del bisbat (Quadre 7).

QUADRE 7.
TAXES BRUTES EN LES VUIT PARRÒQUIES MÉS POBLADES DEL BISBAT D'URGELL

	P/C	TNx1000	TMx1000
Agramunt i annexes	4,8	50,3	50,3
Areny de Noguera	5,1	51,2	38,-
Balaguer	5,5	58,2	44,3
Guissona i annexes	2,-	54,2	76,3
Ponts i annexa	2,7	68,9	80,-
Puigcerdà i annexes	2,4	96,2	91,1
Sanaüja i annexa	3,3	93,-	45,6
La Seu d'Urgell	3,2	74,3	44,2

Cap d'aquestes parròquies importants no té una taxa que arribi al 100 per 1.000, i la majoria de taxes estan per sota del 80 per 1.000. Guissona, Ponts, Puigcerdà, Sanaüja i la Seu d'Urgell tenen ocultacions importants en la seva xifra de població i això “infla” les seves taxes, però sense arribar a situacions límit: el romanent estadístic d'unes viles importants ajuda a dissimular la incoherència evident de les xifres. Fins i tot és possible que la Seu i Sanaüja haguessin tingut realment una natalitat més alta del normal aquell any, i Guissona, una sobremortalitat conjuntural, perquè les taxes paral·leles eren bastant coherents en aquests tres casos.

Agramunt, Areny i Balaguer no devien tenir gaire ocultació en la seva xifra de població (per ex., tenen bones proporcions de persones per casa), i això provoca que llurs taxes siguin més normals. Si semblen encara lleugerament altes en algun cas, potser la causa estigui en alguna petita irregularitat en el total d'habitants, però la grandària d'aquestes parròquies assimilava aquest fet i al capdavant contribuïa a dibuixar unes taxes més o menys lògiques.

UN INTENT DE CALIBRAR L'EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA DEL BISBAT D'URGELL AL SEGLE XVIII

Hem fet una selecció de parròquies i hem comparat la seva xifra de població amb la que tenien l'any 1719 i amb la que tingueren l'any 1787. Hem escollit només parròquies que no incloguessin annexes i que comptessin amb 100 o més habitants l'any 1749, per tal que la comparació de les dades fos més fàcil i tingués més garanties. Com que la nostra opinió és que la població consignada al cens té gairebé sempre ocultacions, hem fet una correcció alternativa calculant la població que tindria cada parròquia a partir d'una taxa de natalitat del 50 per 1.000; si una parròquia ja tenia una taxa de natalitat inferior al 50 per 1.000, la seva xifra de població no s'ha corregit. Els resultats apareixen al Quadre 8.

QUADRE 8. EVOLUCIÓ DEMOGRÀFICA EN UNA MOSTRA DE LOCALITATS DEL BISBAT D'URGELL (1719-1787)

	<i>Pobl.</i> 1719	<i>Pobl.</i> 1749	<i>P. corr.</i> 1749	<i>Pobl.</i> 1787	<i>Var. en %</i> 1719-1749	<i>Var. en %</i> 1719-1749cor.	<i>Var. en %</i> 1749-1787	<i>Var. en %</i> 1749cor.-1787
Isil (Gil)	140	110	140	260	-21,4	0,-	+136,4	+85,7
Son	336	116	240	254	-65,5	-28,6	+119,-	+5,8
Alins	200	120	160	287	-40,-	-20,-	+139,2	+79,4
Alp	258	229	660	427	-11,2	+155,8	+86,5	-35,3
Bellver de Cerdanya	338	320	700	792	-5,3	+107,1	+147,5	+13,1
Campelles	167	150	360	114	-10,2	+115,6	-24,-	-68,3
Ger	185	110	220	582	-40,5	+18,9	+429,1	+164,5
Pardines	178?	208	540	256	+16,9	+203,4	+23,1	-52,6
Planoles	200	115	115	252	-42,5	-42,5	+119,1	+119,1
Ribes de Freser	659	450	500	800	-31,7	-24,1	+77,8	+60,-
Talltendre	120	112	160	139	-6,7	+33,3	+24,1	-13,1
Urús (Grus)	161	120	180	184	-25,5	+11,8	+53,3	+2,2
Arfà	161	162	260	477	+0,6	+61,5	+194,4	+83,5
Arsèguel	110	105	200	180	-4,5	+81,8	+71,4	-10,-
Bescaran	90	118	118	175	+31,1	+31,1	+48,3	+48,3
Castellbò	353	150	240	179	-57,5	-32,-	+19,3	-25,4
La Parròquia d'Hortó	111	123	220	170	+10,8	+98,2	+38,2	-22,7
El Pla de Sant Tirs	197	130	130	426	-34,-	-34,-	+227,7	+227,7
La Seu d'Urgell	1.275	1.131	1.680	1.596	-11,3	+31,8	+41,1	-5,-
Tuixén	160	106	220	206	-33,8	+37,5	+94,3	-6,4
Vilamitjana	64	109	109	120	+70,3	+70,3	+10,1	+10,1
Sort	636	251	251	605	-60,5	-60,5	+141,-	+141,-
Aramunt	183	180	180	344	-1,6	-1,6	+91,1	+91,1
Conques	160	150	150	519	-6,3	-6,3	+246,-	+246,-
Figuerola d'Orcau	200	150	150	496	-25,-	-25,-	+230,7	+230,7
Isona	380	125	460	844	-67,1	+21,1	+575,2	+83,5
La Pobla de Segur	500	400	400	494	-20,-	-20,-	+23,5	+23,5
Salàs de Pallars	320	230	300	919	-28,1	-6,3	+299,6	+206,3
St. Salvador de Toló	240	130	240	590	-45,8	0,-	+353,8	+145,8
Talarn	350	310	310	691	-11,4	-11,4	+122,9	+122,9
Tremp	700	415	415	1.262	-40,7	-40,7	+204,1	+204,1
Olíana	329	310	560	569	-5,8	+70,2	+83,5	+1,6
Peramola	319	250	250	475?	-21,6	-21,6	+90,-	+90,-
Tiurana	158	156	260	174	-1,3	+64,6	+11,5	-33,1
Vilanova de l'Aguda	131	125	220	124	-4,6	+67,9	-0,8	-43,6
Albesa	124	180	280	851	+45,2	+125,8	+372,8	+203,9
Alòs de Balaguer	351	145	180	140	-58,7	-48,7	-3,5	-22,2
Les Avellanes	63	104	180	103	+65,1	+185,7	-1,-	-42,8
Balaguer	1.615	2.235	2.600	3.796	+38,4	+61,-	+69,8	+46,-
Bellví	136	153	180	285	+12,5	+32,4	+86,3	+58,3
Camarasa	242	159	240	824	-34,3	-0,8	+418,2	+243,3
La Fuliola	172	172	200	357	0,-	+16,3	+107,6	+78,5
Menàrguens	152	200	400	674	+31,6	+163,2	+237,-	+68,5
Térmens	102	261	460	376	+155,9	+351,-	+44,1	-18,3
TOTAL	13.026	11.085	16.018	23.388	-14,9	+23,-	+111,-	+46,-

Les dades del 1719 i del 1787 han estat extretes de:

- IGLÉSIES, Josep: *Estadístiques de població de Catalunya el primer vicenni del segle XVIII*, Barcelona, FSV, 1974, 3 volums, ps. 1.196-1.260 del volum III.

s- AUTORS DIVERSOS: *Gran geografia comarcal de Catalunya*, Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 1981-84, ps. 306-307 del vol. 1; 14-18 i 146-148 del vol. 9; 304-306 del vol. 10; 22-24, 142-144 i 264 del vol. 12; 284 del vol. 15; i 32-34 del vol. 16.

La correcció de població de l'any 1749 ha estat feta aplicant una taxa de natalitat del 50 per 1.000.

D'entrada, convé avisar que les xifres del 1719 podrien ser una mica superiors a la realitat, és a dir, estar lleugerament inflades. És una sospita general quan es tracta de les comarques del Pallars Jussà, del Pallars Sobirà i de la Cerdanya,²⁴ i alguns casos (Son, Ribes de Freser, Castellbò, Sort, Alòs de Balaguer) semblen reforçar aquesta impressió.

D'altra banda, les xifres del 1787 potser eren inferiors a la realitat. Si més no, en alguns casos. Ho sospitem, per ex., a Alp, Campelles, Castellbò, la Seu d'Urgell, Tiurana, Vilanova de l'Aguda, Alòs de Balaguer o les Avellanès.

Si fem servir les dades del cens de 1749 directament, trobem que moltes parròquies haurien perdut població entre 1719 i 1749, i per contra n'haurien guanyat moltíssima entre 1749 i 1787. Aquesta disparitat tan marcada reforça la constatació de les ocultacions del nostre cens: ni abans haurien anat tan malament, ni després tan bé, i tot a causa de les disminuïdes xifres del mig. Fent el càlcul amb les xifres corregides, més parròquies -però, això sí, no totes- haurien guanyat població entre 1719 i 1749, mentre que entre 1749 i 1787 els guanys de població haurien estat més moderats que en el primer càlcul, i no totes les parròquies els haurien experimentat.

La correcció realitzada aquí (16.018 persones contra les 11.085 declarades) situa l'ocultació del cens en un 30,8 %, inferior al 36 % que havíem calculat abans de manera general. Però tinguem present que aquesta mostra inclou tan sols parròquies bastant poblades i, per tant, relativament "selectes", parròquies on els rectors segurament no van amagar tantes persones com en altres casos. D'altra banda, només que féssim la correcció amb una taxa de natalitat inferior al 50 per 1.000, la xifra de població i el nivell d'ocultació pujarien automàticament (i aleshores el guany demogràfic entre 1719 i 1749 quedaria en uns valors més importants, mentre que entre 1749 i 1787 apareixeria encara com a més modest).

El 23 % de guany demogràfic entre 1719 i 1749 (trenta anys d'interval) i el 46 % entre 1749 i 1787 (trenta-vuit anys d'interval) són valors realistes, pel que sabem que va ser l'evolució de la població catalana de l'època i, en especial, la de la part occidental del país. Però aquests percentatges d'augment haurien pogut ser fins i tot més elevats en la realitat, si efectivament les xifres del 1719 estaven un pèl inflades a la zona nord del bisbat (cens "punitiu", per castigar allí les mentides dels primers censos i cadastres borbònics, sobretot si aquelles contrades havien estat especialment partidàries de l'arxiduc Carles) i si realment les xifres del 1787 tingueren notables ocultacions

(com algunes valoracions recents indiquen). Segons l'estimació de la present mostra, la població del bisbat d'Urgell no hauria doblat entre 1719 i 1787, però amb unes altres xifres i càlculs segurament es podria deduir que sí que ho va fer. Cal, tanmateix, ser cautes en aquesta qüestió.

Passant a una anàlisi més detallada de les dades de la taula, observem que les parròquies de la zona pirinenca i prepirinenca mostren importants disminucions de població entre 1719 i 1749 quan en la segona data es fa servir la xifra no corregida; en el cas de Son, Alins, Ger, Planoles, Castellbò, Sort, Isona, Sant Salvador de Toló i Tremp, la disminució és del 40 % o més. En canvi, a la banda sud del bisbat són majoria les parròquies amb increments de població, de vegades àdhuc cridaners, i només Alòs de Balaguer té xifres molt negatives. A la zona d'alta i mitja muntanya, els presumptes inflaments del 1719 en alguns casos i les ocultacions de població l'any 1749 es combinaran per provocar aquest balanç tan dolent sobre el paper; paral·lelament, a les terres baixes, la major fiabilitat dels dos recomptes explicarà el panorama més positiu.

Amb la correcció de les xifres del 1749, la cosa canvia de valent. Tretze parròquies de la zona pirinenca i prepirinenca passen de tenir un balanç negatiu a tenir-lo positiu: Alp, Bellver de Cerdanya, Campelles, Ger, Talltendre, Urús, Arsèguel, la Seu d'Urgell, Tuixén, Isona, Oliana, Tiurana i Vilanova de l'Aguda. El contrast entre les dues comparacions és especialment marcat en algunes parròquies cerdanes, per les fortes ocultacions de població que s'hi intueixen. Encara són diverses, però, les localitats que segueixen mantenint un balanç demogràfic negatiu en aquestes àrees del bisbat, potser per culpa d'inflaments el 1719. Pel que fa a les terres baixes, la comparació amb les xifres corregides millora encara molt més el panorama demogràfic, de manera que aquí poca cosa cal afegir, com no sigui ressaltar alguns grans augments.

Entre 1749 i 1787, l'expansió demogràfica va ser tan clara, que les parròquies amb balanç positiu foren àmplia majoria a totes les zones del bisbat. Com que les dades formals del 1749 són massa baixes, en utilitzar-les nogensmenys vint de les quaranta-quatre parròquies de la mostra suggereixen augments de més del 100 % (i diversos, superant el 200 %). La realitat, però, tot i ser bona, no era ni de lluny tan espectacular. Fent la comparació amb les xifres corregides, torna a haver-hi bastants parròquies amb balanç negatiu (i repartides per totes les zones del bisbat); les positives, encara majoritàries, es moderen bastant (sobretot, a la zona pirinenca). Ras i curt, el creixement

demogràfic a la segona meitat del set-cents hi fou, però costà de consolidar-lo arreu en el sector nord-oest del Principat.

Foren poques les parròquies de la nostra mostra que uniformement tingueren uns forts augments de població tant a 1719-49 com a 1749-87: només Arfà, Albesa i Menàrguens; en menor mesura, Balaguer. Predomini, en això, de les terres baixes properes a Lleida (zona de "colonització" al llarg de tot el segle, amb importants augments de població²⁵).

Foren més abundants les parròquies amb un discret o fins i tot un mal balanç demogràfic entre 1719 i 1749, i que en canvi tingueren elevats guanys de població entre 1749 i 1787, en una accentuada modificació de la tendència: Isil, Alins, Ger, Planoles, el Pla de Sant Tirs, Sort, Aramunt, Conques, Figuerola d'Orcau, Isona, Salàs de Pallars, Sant Salvador de Toló, Talarn, Tremp, Peramola, Camarasa i la Fuliola. El relatiu predomini a les zones pirinenques i prepirinenques d'aquest enlairament demogràfic tan sols ocorregut durant la segona meitat de la centúria potser té a veure amb el presumpte inflament de les xifres de població d'aquestes zones l'any 1719, que minimitzaria els guanys del primer període. I els forts augments entre 1749 i 1787 potser són una garantia que en aquestes localitats -i en les quatre anteriors- el cens de Floridablanca fou ben confeccionat.

Les parròquies amb un bon balanç demogràfic entre 1719 i 1749, i per contra un mal balanç entre 1749 i 1787 (és a dir, un canvi de tendència del tot diferent al cas anterior), foren Alp, Bellver de Cerdanya, Campelles, Pardines, Arsèguel, la Parròquia d'Hortó, Oliana, Tiurana, Vilanova de l'Aguda, les Avellanes i Tèrmens. Aquestes localitats haurien pogut tenir importants ocultacions en el cens de Floridablanca. Però com que la majoria corresponien a les zones pirinenques i prepirinenques del bisbat, potser eren exemples d'un fenomen sobre el qual mantes vegades s'ha insistit: que durant la segona meitat del set-cents la muntanya catalana hauria donat molts emigrants, establerts a les comarques centrals i occidentals del país i a la costa²⁶.

Dues parròquies de la mostra amb balanç negatiu tant en una etapa com en l'altra (Castellbò i Alòs de Balaguer) ens tornen a palesar que el segle XVIII no sempre fou positiu a tot arreu. O tal vegada succeí que aquests dos nuclis van tenir mala sort documental: molt inflament de dades l'any 1719, molta ocultació l'any 1787. Però també podem preguntar-nos si experimentaren una persistent emigració en el decurs de tot el segle, tenint com tenien nuclis importants (la Seu, Balaguer) a prop²⁷.

Ampliarem aquest treball relacionant les nostres dades amb unes que Enric Moliné va tro-

La Pobla de Segur
(Fotografia: Salvador
Albareda Flaquer).

bar per a la Vall d'Àneu i la Vall de Boí corresponents a l'any 1770, en el primer cas referides a veïns, en el segon referides a habitants.²⁸ Agafem el concepte "vei" amb un significat semblant al de "casa". El Quadre 9 mostra unes grans variacions en les xifres declarades per la vintena de parròquies de la Vall d'Àneu els anys 1719, 1749 i 1770.

**QUADRE 9.
CASES I VEÏNS A LA VALL D'ÀNEU
(1719-70)**

	<i>Cases 1719</i>	<i>Cases 1749</i>	<i>Veïns 1770</i>
Alòs	35	9	35
Àrreu	16	4	5
Berrós Jussà i Berrós Sobirà	25	11	12
Borén	38	5	12
Burgo	9	5	8
Cerbi	30	12	25
Dorve	23	7	12
Escalarre	23	9	25
Espot	122	31	53
Estaís	22	5	12
Esterri d'Àneu	151	25	100
Gavàs	17	12	12
Isavarre	27	8	15
Isil	40	26	50
Jou	21	12	14
Llavorre	17	5	7
Son	100	30	90
Sorpe	56	12	35
Unarre	25	8	13
València d'Àneu	36	17	24
TOTAL	833	253	559

Per a Esterri, Moliné dona 183 cases l'any 1719, però Iglésies en dona 151.

Per a Son, Moliné dona 14 cases l'any 1719, però Iglésies en dona 100.

Per a Unarre, Moliné dona 29 cases l'any 1719, però Iglésies en dona 25.

Surten reforçades algunes de les coses ja apuntades anteriorment. En aquesta subcomarca del Pallars, les xifres del 1719 semblen inflades, i les del 1749, clarament disminuïdes (en alguns casos, espectacularment). Conclusió essencial: a la zona pirinenca del bisbat d'Urgell, el cens de 1749 fou pèssimament elaborat.

Quant a les dades de veïns del 1770, poden estar més ajustades, tot i que opinem que encara eren baixes, sobretot si les multipliquem per 4 o 4,5 i les comparem amb les del cens de Floridablanca.

Els recomptes demogràfics setcentistes semblen especialment desafortunats per a les ter-

res del Pirineu lleidatà, amb xifres contradictòries i variacions numèriques extremades, quan les petites parròquies de la zona probablement gaudirien d'una gran estabilitat. Opinem que és impossible acceptar que la Vall d'Àneu tingués un daltabaix demogràfic tan gran entre 1719 i 1749 com el suggerit per les xifres, i que en tan sols vint-i-un anys (1749-70) pogués doblar la població. Les xifres declarades són massa imperfectes per ser considerades seriosament. I les més imperfectes de totes són les del cens de 1749.

Pel que fa a les cinc parròquies de la Vall de Boí, el Quadre 10 mostra unes alternatives demogràfiques encara més absurdes, ara referides a habitants.

**QUADRE 10.
HABITANTS A LA VALL DE BOÍ (1719-70)**

	<i>Habitants 1719</i>	<i>Habitants 1749</i>	<i>Habitants 1770</i>
Barruera	95	30	170
Boí	110	27	216
Durro	51	44	550
Erill la Vall	95	16	125
Taüll	100	36	450
TOTAL	451	153	1.511

A tot el que ja hem dit anteriorment, cal afegir aquí el comentari de les aparatoses xifres de l'any 1770, deu vegades més grans que les del 1749. Les xifres del 1770 fins i tot doblen de llarg les del cens de Floridablanca en aquestes localitats. Moliné es pregunta si no van inflar aquell 1770 la població de cadascuna de les cinc parròquies pel desig de conservar sacerdots, car hi havia el projecte de suprimir-ne.

En un recompte demogràfic, es podia tirar curt, molt curt... i sembla que també llarg en alguna ocasió. Al Pirineu lleidatà, haurien practicat totes les possibilitats durant el segle XVIII.

Rematarem l'article comparant les xifres de cases del 1749 en el cas d'algunes parròquies amb les dades ofertes pel funcionari castellà Francisco de Zamora, que visità Catalunya els anys 1785-90. Les dades d'en Zamora, tot i que només aproximades, són molt interessants, perquè dona cases o veïns, i en aquest sentit són un complement de les xifres d'habitants ofertes pel cens de Floridablanca. A més, adjunta comentaris sobre les localitats, de vegades pejoratius, però sempre molt sincers. Seleccionem aquelles poblacions amb les dades més ajustades, totes dels anys 1787-88. Hi afegim les dades del 1719, per fer una comparació semblant a la del Quadre 8.

QUADRE 11.
COMPARACIÓ ENTRE LES DADES DE 1719 I 1749 I
LES DADES OFERTES PER FRANCISCO DE
ZAMORA EN UNA MOSTRA DE PARRÒQUIES

	Cases 1719	Cases 1749	Cases o veïns 1787-88 segons Zamora
Esterri d'Àneu	151	25	100
Llavorsí	56	17	vora 70
Cavallera	22	18	12
Puigcerdà	339	333	600
Queralbs	93	73	150
Ribes de Freser	235	90	vora 200
Castellbò	124	43	40
Arcalís	32	13	vora 40
Roní	24	19	vora 30
Sort	200	65	200
Aransís	25	13	25
La Pobla de Segur	150	93	160
Salàs de Pallars	103	61	200
Sant Esteve de la Sarga	15	22	20
Oliana	106	92	vora 200
Sanaüja	180	171	300
Guissona	225	294	300
Agramunt	236	205	300
Les Avellanès	16	30	vora 70
Balaguer	400	405	800
Camarasa	70	72	260
TOTAL	2.802	2.154	vora 4.077

Les dades de 1719 i 1787-88 han estat extretes de:
- IGLÉSIES, Josep: *Estadísticas de población...*,
citad, vol. III, ps. 1.197, 1.206, 1.207, 1.227, 1.228,
1.233, 1.234, 1.239, 1.243, 1.245, 1.251, 1.252,
1.257, 1.258 i 1.259.

- ZAMORA, Francisco de: *Diario de los viajes...*, citad,
ps. 84, 89, 90, 94, 150, 153, 173, 175, 176, 179, 184,
186, 206, 208, 215, 216, 220, 224, 228, 257, 258 i 261.

L'any 1749, inclouen annexa o annexes les xifres
de Puigcerdà, Queralbs, Roní, Sant Esteve de la
Sarga, Sanaüja, Guissona (moltes) i Agramunt.

Zamora sobre Esterri d'Àneu: "*Fue población mayor,
según se ven indicios*".

Zamora sobre Llavorsí: "*Malas calles, casas hundidas
y ahumadas*".

Zamora sobre Puigcerdà: "*Las calles son anchas y
empedradas(...). Las casas, todas ruinosas, no volviéndose
a levantar la que se cae*".

Zamora sobre Castellbò: a més de les 40 cases habitades,
"*hay mayor número que están desiertas, pues con motivo
de irse el invierno las gentes a trabajar, no vuelven a su
vecindario*"; segons ell, era un "*infeliz pueblo*".

Zamora sobre la Pobla de Segur: "*Se hacen algunas
casas nuevas, y el pueblo va en aumento*".

Zamora dona a Agramunt 2.000 persones (l'any 1749,
i incloent les annexes, només en constaven 994).

El 23,1 % de disminució que hi ha entre les xifres
de 1719 i 1749 és totalment il·lògic i posa un
cop més de manifest les ocultacions generalitza-
des del cens de mitjan segle. A la pràctica,
aquesta disminució i aquestes ocultacions en-

Castellbò,
(Fotografia
Manuel Armengol).

cara serien fenòmens més marcats, perquè di-
verses parròquies inclouen annexes l'any 1749,
mentre que les dades del 1719 són les estrictes
de cada localitat. Si prescindim de les parròqui-
es amb annexes, aleshores el percentatge de
disminució puja fins a un 38,6 %, més alt encara
que el trobat en una estimació anterior.

Per tant, el 89,3 % d'augment entre 1749 i 1788
sugerit per les xifres no ha de ser tingut en
compte, perquè les dades de mitjan segle no són
vàlides. Zamora, tot i els seus comentaris des-
pectius envers moltes poblacions de la zona, no
pot estar-se de reflectir unes bones xifres de
cases-veïns. Ara: si el creixement demogràfic hi
havia estat, la moderació el caracteritzava. En
relació a 1719 (setanta anys d'interval, fet i fet),
el creixement només hauria marcat un percenta-
atge del 45,5 %, inferior al que reflectien les xi-
fres d'habitants (Quadre 8).

A poblacions com Esterri d'Àneu, Cavallera, Ri-
bes de Freser, Castellbò, Sort o Aransís, les xi-
fres de cases del 1719 eren millors o iguals que
les donades per Zamora, setanta anys després.
I les xifres de 1749 hi eren especialment baixes,
de l'ordre de la meitat o els dos terços. Nova-
ment hem de sospitar que les dades del 1719
als dos Pallars i territoris propers estaven infla-
des segons un criteri punitiu de postguerra. El
percentatge d'augment demogràfic setcentista
assenyalat abans s'hauria, per tant, de modifi-
car en part a l'alça.

A la banda central i sud del bisbat, les xifres
són més coherents. Les del 1749 s'atansen
més a les del 1719, encara que la persistent
ocultació del cens segueix fent-les a vegades
inferiors. Es nota un fort augment de població
entre 1719 i 1788 en diverses localitats, pro-
per al doblament (Salàs, Oliana, Balaguer), o
fins i tot molt superior (les Avellanès,
Camarasa). Però aquest excel·lent balanç se-
cular en alguns indrets no seria pas la norma
en tota la zona centre-sud del bisbat, perquè
també es troben altres augments bastant més
moderats (la Pobla de Segur, Sant Esteve de
la Sarga, Sanaüja, Guissona o Agramunt).

ANNEX ESTADÍSTIC

AMB TOTES LES DADES OFERTES PEL CENS I LES CORRESPONENTS MITJANES I TAXES BRUTES

L'atribució de les annexes als caps de parròquia s'ha fet seguint el *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar* de Pascual Madoz, Madrid, 1845-50, 16 volums. També hem fet servir una llista impresa amb totes les esglésies i sufragànies del bisbat d'Urgell, de començament del segle XIX, per arrendar llurs cases delmeres. No podem garantir que haguem incloses totes les annexes, però sí la immensa majoria. Hem d'admetre la possibilitat d'algunes confusions o bé que hi hagués hagut petits canvis en els anys que van transcórrer entre l'elaboració del cens que estudiem i la confecció de la llista i del *Diccionario* de Madoz, per la qual cosa l'atribució que realitzem és subjecta a un lleuger marge d'error, no gaire significatiu segons la nostra opinió.

OFICIALAT DE LA VALL D'ÀNEU									
Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Alòs (d'Isil)	Pallars Sobirà	9	28	3	4	-	3,1	107,1	142,9
Àrreu	Pallars Sobirà	4	12	-	2	-	3,-	0,-	166,7
Berrós Jussà i annexa	Pallars Sobirà	11	27	5	2	-	2,5	185,2	74,1
Borén	Pallars Sobirà	5	21	-	1	-	4,2	0,-	47,6
Burgo	Pallars Sobirà	5	16	1	-	-	3,2	62,5	0,-
Cerbi	Pallars Sobirà	12	39	2	2	-	3,3	51,3	51,3
Dorve	Pallars Sobirà	7	24	2	2	-	3,4	83,3	83,3
Escalarre	Pallars Sobirà	9	25	3	2	-	2,8	120,-	80,-
Espot	Pallars Sobirà	31	59	8	11	-	1,9	135,6	186,4
Estaís	Pallars Sobirà	5	11	1	1	-	2,2	90,9	90,9
Esterri d'Àneu	Pallars Sobirà	25	60	3	9	-	2,4	50,-	150,-
Gavàs	Pallars Sobirà	12	33	6	3	-	2,8	181,8	90,9
Isavarre	Pallars Sobirà	8	19	3	2	-	2,4	157,9	105,3
Isil	Pallars Sobirà	26	110	7	10	-	4,2	63,6	90,9
Jou	Pallars Sobirà	12	20	2	2	-	1,7	100,-	100,-
Llavorre	Pallars Sobirà	5	10	2	-	-	2,-	200,-	0,-
Son	Pallars Sobirà	30	116	12	24	9	3,9	103,4	206,9
Sorpe	Pallars Sobirà	12	31	2	3	-	2,6	64,5	96,8
Unarre	Pallars Sobirà	8	29	3	-	-	3,6	103,4	0,-
València (d'Àneu)	Pallars Sobirà	17	57	4	3	-	3,4	70,2	52,6
TOTAL		253	747	69	83	9			
MITJANA		12,7	37,4	3,5	4,2		3,-	92,4	111,1
Annexa de Berrós Jussà: Berrós Sobirà.									

OFICIALAT DE CARDÓS

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Aidí i Estaron	Pallars Sobirà	12	31	4	2	-	2,6	129,-	64,5
Anàs i annexa	Pallars Sobirà	16	52	3	6	-	3,3	57,7	115,4
Arrós i annexa	Pallars Sobirà	12	24	1	2	-	2,-	41,7	83,3
Baixasca i annexa	Pallars Sobirà	16	40	9	6	-	2,5	225,-	150,-
Boldís i annexa	Pallars Sobirà	8	26	3	-	-	3,3	115,4	0,-
Estaon	Pallars Sobirà	11	31	3	5	-	2,8	96,8	161,3
Esterri de Cardós	Pallars Sobirà	10	26	2	-	-	2,6	76,9	0,-
Lladorre	Pallars Sobirà	12	28	2	4	-	2,3	71,4	142,9
Lladrós i annexa	Pallars Sobirà	18	44	4	4	-	2,4	90,9	90,9
Llavorsí	Pallars Sobirà	17	50	5	3	-	2,9	100,-	60,-
Lleret	Pallars Sobirà	6	22	2	-	-	3,7	90,9	0,-
Ribera (de Cardós) i annexa	Pallars Sobirà	33	123	7	15	-	3,7	56,9	122,-
Surri	Pallars Sobirà	8	23	2	1	-	2,9	87,-	43,5
Tavascan	Pallars Sobirà	15	98	3	2	-	6,5	30,6	20,4
TOTAL		194	618	50	50	-			
MITJANA		13,9	44,1	3,6	3,6		3,2	80,9	80,9

Annexa d'Anàs: Bonestarre.

Annexa d'Arrós: Benante, i també Ginestarre.

Annexa de Baiasca: Arestui.

Annexa de Boldís: si la parròquia era Boldís Jussà, l'annexa seria Boldís Sobirà, o viceversa; a mitjan segle XIX, la parròquia era Boldís de Baix, i l'annexa, Boldís de Dalt.

Annexa de Lladrós: Ainet de Cardós.

Annexa de Ribera de Cardós: Cassibrós.

OFICIALAT DE TÍRVIA

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Ainet (de Besan) i annexa	Pallars Sobirà	21	74	5	3	-	3,5	67,6	40,5
Alins	Pallars Sobirà	38	120	8	1	-	3,2	66,7	8,3
Araós	Pallars Sobirà	13	49	3	4	-	3,8	61,2	81,6
Àreu	Pallars Sobirà	26	65	7	20	-	2,5	107,7	307,7
Burg	Pallars Sobirà	12	21	1	2	-	1,8	47,6	95,2
Farrera i annexa	Pallars Sobirà	21	42	5	3	-	2,-	119,-	71,4
Montesclado	Pallars Sobirà	6	22	3	-	-	3,7	136,4	0,-
Norís	Pallars Sobirà	6	28	2	1	-	4,7	71,4	35,7
Tírvia	Pallars Sobirà	36	80	11	8	-	2,2	137,5	100,-
Tor	Pallars Sobirà	8	31	2	2	-	3,9	64,5	64,5
TOTAL		187	532	47	44	-			
MITJANA		18,7	53,2	4,7	4,4		2,8	88,3	82,7

Annexa d'Ainet de Besan: Besan.

Annexa de Farrera: Alendo.

El document suma 174 cases, però clarament es tracta d'un error, perquè són 187.

OFICIALAT DE Cerdanya

<i>Llocs</i>	<i>Comarca actual</i>	<i>Cases</i>	<i>Persones</i>	<i>Naix.</i>	<i>Def.</i>	<i>Av.</i>	<i>P/C</i>	<i>TNx1000</i>	<i>TMx1000</i>
Alp	Cerdanya	89	229	33	23	-	2,6	144,1	100,4
All i annexes	Cerdanya	15	70	4	3	-	4,7	57,1	42,9
Arànsér i annexa	Cerdanya	41	105	8	11	-	2,6	76,2	104,8
Aristot i annexa	Alt Urgell	45	104	7	2	-	2,3	67,3	19,2
Baltarga	Cerdanya	7	27	-	1	-	3,9	0,-	37,-
Bar i annexes	Alt Urgell	78	102	8	6	-	1,3	78,4	58,8
Bellver (de Cerdanya)	Cerdanya	78	320	35	14	-	4,1	109,4	43,8
Bolvir i annexa	Cerdanya	31	87	4	7	-	2,8	46,-	80,5
Bruguera	Ripollès	26	84	11	6	-	3,2	131,-	71,4
Campelles	Ripollès	51	150	18	5	-	2,9	120,-	100,-
Cavallera	Ripollès	18	80	6	3	-	4,4	75,-	37,5
Coborriu (de la Llosa)	Cerdanya	9	35	6	1	-	3,9	171,4	28,6
Das i annexa	Cerdanya	45	117	15	19	-	2,6	128,2	162,4
Dòrria i annexa	Ripollès	54	99	-	3	-	1,8	0,-	30,3
Éller	Cerdanya	13	72	7	8	-	5,5	97,2	111,1
Estoll i annexa	Cerdanya	19	68	5	3	-	3,6	73,5	44,1
Fustanyà	Ripollès	34	70	6	3	-	2,1	85,7	42,9
Ger	Cerdanya	40	110	11	14	-	2,8	100,-	127,3
Guils (de Cerdanya)	Cerdanya	27	74	7	6	-	2,7	94,6	81,1
Isòvol i annexa	Cerdanya	24	71	5	3	-	3,-	70,4	42,3
Lles i annexes	Cerdanya	56	180	11	8	-	3,2	61,1	44,4
Llívia i batllia	Cerdanya	120	460	54	72	-	3,8	117,4	156,5
Meranges i annexa	Cerdanya	68	220	16	13	-	3,2	72,7	59,1
Montellà (de Cadí) i annexa	Cerdanya	66	142	11	7	-	2,2	77,5	49,3
Mosoll	Cerdanya	9	37	1	2	1	4,1	27,-	54,1
Nevà i annexa	Ripollès	33	91	9	3	-	2,8	98,9	33,-
Olopte i annexa	Cerdanya	40	130	16	6	-	3,3	123,1	46,2
Pardines	Ripollès	60	208	27	17	-	3,5	129,8	81,7
Pedra i annexes	Cerdanya	15	143	10	14	-	9,5	69,9	97,9
Pereres, les	Cerdanya	4	12	2	-	-	3,-	166,7	0,-
Pi	Cerdanya	24	62	9	5	2	2,6	145,2	80,6
Planoles	Ripollès	58	115	3	3	-	2,-	26,1	26,1
Prats	Cerdanya	30	98	10	6	-	3,3	102,-	61,2
Prullans i annexes	Cerdanya	60	102	10	8	-	1,7	98,-	78,4
Puigcerdà i annexes	Cerdanya	333	790	76	72	4	2,4	96,2	91,1
Queixans	Cerdanya	16	57	4	5	-	3,6	70,2	87,7
Quer i annexes	Cerdanya	74	239	8	6	-	3,2	33,5	25,1
Queralbs i annexa	Ripollès	73	160	10	7	-	2,2	62,5	43,8
Ribes (de Freser)	Ripollès	90	450	25	19	-	5,-	55,6	42,2
Saga	Cerdanya	2	7	-	-	-	3,5	0,-	0,-
Sanavastre	Cerdanya	18	51	6	5	-	2,8	117,6	98,-
Saneja i annexa	Cerdanya	14	35	1	-	-	2,5	28,6	0,-
Santa Eugènia i annexes	Cerdanya	22	57	7	5	-	2,6	122,8	87,7
Talltendre	Cerdanya	33	112	8	6	-	3,4	71,4	53,6
Talltorta	Cerdanya	5	19	1	-	-	3,8	52,6	0,-
Toses	Ripollès	26	88	8	5	-	3,4	90,9	56,8
Urtx i annexa	Cerdanya	27	70	12	7	-	2,6	171,4	100,-
Urús	Cerdanya	39	120	9	7	-	3,1	75,-	58,3
Ventajola	Cerdanya	5	13	1	3	-	2,6	76,9	230,8
Vilallobent	Cerdanya	18	59	4	4	-	3,3	67,8	67,8
TOTAL		2.182	6.401	565	466	7			
MITJANA		43,6	128,-	11,3	9,3		2,9	88,3	72,8

Annexes d'All: Grèixer; potser també Sant Pere i el santuari de la Mare de Déu de Quadres.
 Annexa d'Aràns: potser Travesserres.
 Annexa d'Aristot: potser Castellnou de Carcolze.
 Annexes de Bar: els Arenys, Toloriu i el Pont de Bar; potser també Béixec i Villec.
 Annexa de Bolvir: potser Sant Martí de Cerdanya?; potser l'ermita de Nostra Senyora del Remei?
 Annexa de Das: Tartera.
 Annexa de Dòrria: Fornells de la Muntanya.
 Annexa d'Estoll: Escadarcs.
 Annexa d'Isòvol: potser Sansor.
 Annexes de Lles: Viliella, Músser i el Vilar; potser també Travesserres.
 Batllia de Llivia: Cereja i Gorguja.
 Annexa de Meranges: Girul.
 Annexa de Montellà de Cadí: Martinet; potser també Tronxo.
 Annexa de Nevà: Planès de Rigart.
 Annexa d'Olopte: Cortàs.
 Annexes de Pedra: Riu del Pendís i Bor; potser també Canals i Beders.
 Annexes de Prullans: Ardòvol; potser també Sant Martí dels Castells, Sotanut i la Serra.
 Annexes de Puigcerdà: Rigolisa; potser també Sant Martí d'Aravó, Sant Martí de Cerdanya i Age.
 Annexes de Quer: parròquies del cantó francès?
 Annexa de Queralbs: potser Vilamanya.
 Annexa de Saneja: no la intuïm.
 Annexes de Santa Eugènia: Olià i Nas.
 Annexa d'Urtx: potser el Vilar d'Urtx.

El document suma 2.192 cases, però clarament es tracta d'un error, perquè són 2.182.
 El document suma 6.371 persones, però clarament es tracta d'un error, perquè són 6.401.

OFICIALAT MAJOR (LA SEU D'URGELL)

<i>Llocs</i>	<i>Comarca actual</i>	<i>Cases</i>	<i>Persones</i>	<i>Naix.</i>	<i>Def.</i>	<i>Av.</i>	<i>P/C</i>	<i>TNx1000</i>	<i>TMx1000</i>
Adraén i annexa	Alt Urgell	23	150	-	7	-	6,5	0,-	46,7
Adrall i annexa	Alt Urgell	17	40	4	7	-	2,4	100,-	175,-
Alàs i annexa	Alt Urgell	65	229	7	3	-	3,5	30,6	13,1
Alinyà	Alt Urgell	14	45	7	2	-	3,2	155,6	44,4
Anserall i annexes	Alt Urgell	26	150	7	8	-	5,8	46,7	53,3
Ansovell i annexa	Alt Urgell	31	77	5	5	-	2,5	64,9	64,9
Aós	Alt Urgell	17	49	3	2	-	2,9	61,2	40,8
Arcavell i annexa	Alt Urgell	28	68	7	5	-	2,4	102,9	73,5
Arfà	Alt Urgell	54	162	13	15	-	3,-	80,2	92,6
Argolell	Alt Urgell	10	24	1	2	-	2,4	41,7	83,3
Ars	Alt Urgell	12	43	6	6	-	3,6	139,5	139,5
Arsèguel	Alt Urgell	42	105	10	14	-	2,5	95,2	133,3
Asnurri i annexa	Alt Urgell	15	43	2	1	-	2,9	46,5	23,3
Bastida (d'Hortons), la	Alt Urgell	15	40	4	3	-	2,7	100,-	75,-
Bellestar i annexa	Alt Urgell	12	58	2	-	-	4,8	34,5	0,-
Berén i annexes	Alt Urgell	11	29	3	-	-	2,6	103,4	0,-
Bescaran	Alt Urgell	32	118	4	5	-	3,7	33,9	42,4
Cabó i annexes	Alt Urgell	22	112	8	10	-	5,1	71,4	89,3
Calbinyà	Alt Urgell	20	83	8	8	-	4,2	96,4	96,4
Castellàs i annexes	Alt Urgell	26	68	5	13	-	2,6	73,5	191,2
Castellbò	Alt Urgell	43	150	12	15	-	3,5	80,-	100,-
Castellciutat	Alt Urgell	30	95	14	3	-	3,2	147,4	31,6
Castellnou (de Bassella)	Alt Urgell	7	20	3	4	-	2,9	150,-	200,-
Cerc i el Ges	Alt Urgell	18	74	5	1	-	4,1	67,6	13,5
Civís	Alt Urgell	24	73	4	7	-	3,-	54,8	95,9
Coll de Nargó i annexes	Alt Urgell	30	80	11	10	-	2,7	137,5	125,-
Estamariu	Alt Urgell	45	97	12	10	-	2,2	123,7	103,1
Fígols (d'Organyà)	Alt Urgell	10	55	4	4	-	5,5	72,7	72,7
Fórnoles i annexa	Alt Urgell	39	104	16	4	-	2,7	153,8	38,5
Freite, la	Alt Urgell	10	43	4	2	-	4,3	93,-	46,5
Gavarra i annexes	Alt Urgell	10	27	1	-	-	2,7	37,-	0,-
Gósol	Berguedà	75	233	16	7	-	3,1	68,7	30,-
Gramós i annexa	Alt Urgell	7	17	1	-	-	2,4	58,8	0,-
Guils (del Cantó) i annexes	Alt Urgell	22	61	6	4	-	2,8	98,4	65,6
Josa	Alt Urgell	13	52	7	11	-	4,-	134,6	211,5
Montanissell i annexa	Alt Urgell	24	60	5	4	-	2,5	83,3	66,7
Montenartró i annexa	Pallars Sobirà	10	34	4	3	-	3,4	117,6	88,2
Montferrer (de Segre)	Alt Urgell	30	80	9	7	-	2,7	112,5	87,5
Nabiners	Alt Urgell	16	80	5	6	-	5,-	62,5	75,-
Noves (de Segre) i annexes	Alt Urgell	25	220	-	5	-	8,8	0,-	22,7
Organyà i annexes	Alt Urgell	78	320	36	14	-	4,1	112,5	43,8
Ortedó i annexa	Alt Urgell	17	70	8	10	-	4,1	114,3	142,9
Pallerols (del Cantó)	Alt Urgell	21	51	3	2	-	2,4	58,8	39,2
Parròquia (d'Hortó), la	Alt Urgell	34	123	11	9	-	3,6	89,4	73,2
Perles	Alt Urgell	13	49	4	-	-	3,8	81,6	0,-
Pla (de Sant Tirs), el	Alt Urgell	32	130	5	6	-	4,1	38,5	46,2
Sant Esteve del Pont	Alt Urgell	2	7	-	-	-	3,5	0,-	0,-
Sta. Creu (de Castellbò) i ann.	Alt Urgell	18	57	5	3	-	3,2	87,7	52,6
Sendes	Alt Urgell	13	32	4	5	-	2,5	125,-	156,3
Seu d'Urgell, la	Alt Urgell	349	1.131	84	50	-	3,2	74,3	44,2
Solanell	Alt Urgell	8	50	2	1	-	6,3	40,-	20,-
Taus i annexes	Alt Urgell	35	139	17	9	-	4,-	122,3	64,7
Tost i annexes	Alt Urgell	31	106	10	21	-	3,4	94,3	198,1
Tuixén	Alt Urgell	33	106	11	8	-	3,2	103,8	75,5
Turbiàs	Alt Urgell	9	40	2	2	-	4,4	50,-	50,-

Valldarques	Alt Urgell	9	43	2	3	-	4,8	46,5	69,8
Vansa, la, i annexes	Alt Urgell	42	169	14	15	-	4,-	82,8	88,8
Vilamitjana	Alt Urgell	21	109	4	3	-	5,2	36,7	27,5
Vilanova (de Banat) i annexes	Alt Urgell	31	130	6	3	-	4,2	46,2	23,1
Vilar, el, i annexa	Alt Urgell	13	25	3	2	-	1,9	120,-	80,-
TOTAL		1.789	6.235	476	389	-			
MITJANA		29,8	103,9	7,9	6,5		3,5	76,3	62,4

Annexa d'Adraén: potser Banyeres.

Annexa d'Adrall: Aravell.

Annexa d'Alàs: potser Torres d'Alàs, encara que el *Diccionario* de Madoz diu que Torres d'Alàs era annexa d'Estamariu.

Annexes d'Anserall: Morters i Estelareny.

Annexa d'Ansovell: Cava; potser també el Querforadat?; potser també l'ermita de Nostra Senyora del Boscal?

Annexa d'Arcavell: potser la Farga de Moles.

Annexa d'Asnurri: Sant Joan Fumat.

Annexa de Bellestar: Campmajor.

Annexes de Berén: Miravall, Saulet i Argestes.

Annexes de Cabó: Ares i Senyús; potser també Montellà i el Cap de la Vall.

Annexes de Castellàs: Biscarbó, Espaén i Trejuvell; potser també Nyus.

Annexes de Coll de Nargó: diverses masies.

Annexa de Fórns: Cornellana.

Annexes de Gavarra: potser el Cerdanyès i masies.

Annexa de Gramós: Avellanet.

Annexes de Guils del Cantó: Vila-rubla i Solans.

Annexa de Montanissell: Sallent.

Annexa de Montenartró: Romadriu.

Annexes de Noves de Segre: Bellpui i Malgrat de Noves.

Annexes d'Organyà: el Pujal; no sabem intuir-ne més.

Annexa d'Ortedó: Lletó.

Annexes de Santa Creu de Castellbò: Sant Andreu de Castellbò, Seix i l'ermita de Sant Joan de l'Erm Nou.

Annexes de Taús: els Castells, la Guàrdia d'Ares i l'ermita de la Mare de Déu de la Guia.

Annexes de Tost: Torà de Tost, la Bastida, Fontelles, els Hostalets de Tost i Montan de Tost; potser també Castellar i Sauvanyà.

Annexes de la Vansa: Ossera, i potser també Sorribes, Sisquer, Colldarnat, Padrinàs, Sant Pere i Montargull.

Annexes de Vilanova de Banat: no les endevinem.

Annexa del Vilar: no l'endevinem.

A mitjan segle XIX, Pallerols del Cantó tenia Cassovall com a annexa.

A mitjan segle XIX, Sendes tenia Albet com a annexa.

A mitjan segle XIX, Turbiàs tenia les Eres com a annexa.

A mitjan segle XIX, es parla de Trespunts i de la seva annexa Baridà (zona de Tost).

OFICIALAT DE SORT

<i>Llocs</i>	<i>Comarca actual</i>	<i>Cases</i>	<i>Persones</i>	<i>Naix.</i>	<i>Def.</i>	<i>Av.</i>	<i>P/C</i>	<i>TNx1000</i>	<i>TMx1000</i>
Altron	Pallars Sobirà	16	30	2	6	-	1,9	66,7	200,-
Arcalís	Pallars Sobirà	13	50	11	2	-	3,8	220,-	40,-
Bastida de Sort, la, i annexa	Pallars Sobirà	26	65	5	3	3	2,5	76,9	46,2
Caregue i annexa	Pallars Sobirà	17	75	6	3	-	4,4	80,-	40,-
Enviny i annexa	Pallars Sobirà	19	96	-	-	-	5,1	0,-	0,-
Estac i annexes	Pallars Sobirà	22	43	4	3	-	2,-	93,-	69,8
Junyent i annexes	Alt Urgell	23	80	-	9	-	3,5	0,-	112,5
Llagunes, les, i annexa	Pallars Sobirà	15	34	6	7	-	2,3	176,5	205,9
Llessui	Pallars Sobirà	40	88	5	4	-	2,2	56,8	45,5
Malmercat i annexes	Pallars Sobirà	24	60	11	9	-	2,5	183,3	150,-
Montardit i annexa	Pallars Sobirà	17	98	2	7	-	5,8	20,4	71,4
Olp	Pallars Sobirà	20	95	4	4	-	4,8	42,1	42,1
Pujal	Pallars Sobirà	10	47	5	4	-	4,7	106,4	85,1
Rodés i annexa	Pallars Sobirà	7	19	3	2	-	2,7	157,9	105,3
Roní i annexa	Pallars Sobirà	19	41	11	3	-	2,2	268,3	73,2
Saurí	Pallars Sobirà	13	42	1	2	-	3,2	23,8	47,6
Sorre	Pallars Sobirà	9	27	2	2	-	3,-	74,1	74,1
Sort	Pallars Sobirà	65	251	9	8	-	3,9	35,9	31,9
Surp	Pallars Sobirà	13	42	1	3	-	3,2	23,8	71,4
TOTAL		388	1.283	88	81	3			
MITJANA		20,4	67,5	4,6	4,3		3,3	68,6	63,1

Annexa de la Bastida de Sort: potser Pernui.

Annexa de Caregue: Escàs; no oblidem el santuari de la Mare de Déu de la Muntanya.

Annexa d'Enviny: Bressui; no oblidem les ermites de la Mare de Déu de la Soledat i de Sant Roc.

Annexes d'Estac: Mencui i Escós.

Annexes de Junyent: Freixa, la Torre i Soriguera.

Annexa de les Llagunes: Rubió.

Annexes de Malmercat: Llavaners, Tornafort i Puiforniu; potser també Saverneda.

Annexa de Montardit: Llarvén i el Mas Copons; cal ressenyar que Montardit eren dos pobles, Montardit de Dalt i Montardit de Baix.

Annexa de Rodés: Sant Romà de Tavèrnoles.

Annexa de Roní: Beraní.

A mitjan segle XIX, Arcalís tenia Baro com a annexa.

A mitjan segle XIX, es parla de Rialp i de les seves annexes Vilamur i Embonui.

OFICIALAT DE TREMP

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Abella (de la Conca) i annexes	Pallars Jussà	64	146	14	14	-	2,3	95,9	95,9
Antist i annexes	Pallars Jussà	12	25	2	3	-	2,1	80,-	120,-
Aramunt	Pallars Jussà	60	180	3	3	-	3,-	16,7	16,7
Aransís	Pallars Jussà	13	38	7	16	-	2,9	184,2	421,1
Astell	Pallars Jussà	8	27	1	-	-	3,4	37,-	0,-
Barruera	Alta Ribagorça	8	30	4	6	-	3,8	133,3	200,-
Bastida (de Bellera), la, i ann.	Pallars Jussà	14	59	3	2	-	4,2	50,8	33,9
Basturs	Pallars Jussà	13	34	1	3	-	2,6	29,4	88,2
Benavent i annexes	Pallars Jussà	11	31	-	2	-	2,8	0,-	64,5
Beranui i annexa	Pallars Jussà	6	30	-	4	-	5,-	0,-	133,3
Biscarri	Pallars Jussà	12	34	1	-	-	2,8	29,4	0,-
Boí i Caldes	Alta Ribagorça	5	27	3	2	-	5,4	111,1	74,1
Cabdella	Pallars Jussà	12	50	3	2	-	4,2	60,-	40,-
Cardet	Alta Ribagorça	4	12	2	-	-	3,-	166,7	0,-
Castellnou i Avellanós	Pallars Jussà	14	64	3	-	-	4,6	46,9	0,-
Cérvoles	Pallars Jussà	8	47	2	2	-	5,9	42,6	42,6
Claret	Pallars Jussà	7	25	1	2	-	3,6	40,-	80,-
Claverol i annexa	Pallars Jussà	44	100	9	-	-	2,3	90,-	0,-
Conques	Pallars Jussà	45	150	3	5	-	3,3	20,-	33,3
Covet	Pallars Jussà	11	31	-	1	-	2,8	0,-	32,3
Durro	Alta Ribagorça	16	44	8	6	-	2,8	181,8	136,4
Erill la Vall	Alta Ribagorça	4	16	3	3	-	4,-	187,5	187,5
Erinyà i annexa	Pallars Jussà	22	74	6	6	-	3,4	81,1	81,1
Eroles i annexes	Pallars Jussà	21	78	5	1	-	3,7	64,1	12,8
Espui	Pallars Jussà	9	45	2	4	-	5,-	44,4	88,9
Figuerola (d'Orcau)	Pallars Jussà	48	150	6	4	-	3,1	40,-	26,7
Gavet (de la Conca)	Pallars Jussà	6	22	2	5	-	3,7	90,9	227,3
Isona	Pallars Jussà	45	125	23	29	-	2,8	184,-	232,-
Llimiana i annexa	Pallars Jussà	85	300	30	35	-	3,5	100,-	116,7
Montesquiu	Pallars Jussà	13	34	4	2	-	2,6	117,6	58,8
Mont-ros	Pallars Jussà	17	50	3	3	-	2,9	60,-	60,-
Orcau i annexa	Pallars Jussà	23	69	4	3	-	3,-	58,-	43,5
Oveix	Pallars Jussà	8	25	2	1	-	3,1	80,-	40,-
Peracalç i annexa	Pallars Sobirà	16	64	4	1	4	4,-	62,5	15,6
Pessonada i annexa	Pallars Jussà	12	43	-	1	-	3,6	0,-	23,3
Pobla de Segur, la	Pallars Jussà	93	400	20	22	-	4,3	50,-	55,-
Rivert	Pallars Jussà	17	54	12	-	-	3,2	222,2	0,-
Salàs (de Pallars)	Pallars Jussà	61	230	15	14	-	3,8	65,2	60,9
Sant Esteve (de la Sarga) i ann.	Pallars Jussà	22	76	-	5	-	3,5	0,-	65,8
Sant Salvador de Toló	Pallars Jussà	53	130	12	25	-	2,5	92,3	192,3
Santa Engràcia i annexes	Pallars Jussà	15	38	3	4	-	2,5	78,9	105,3
Sarroca	Alta Ribagorça?	6	15	3	2	-	2,5	200,-	133,3
Sarroca (de Bellera) i annexa	Pallars Jussà	19	84	2	3	-	4,4	23,8	35,7
Senterada i annexes	Pallars Jussà	20	71	7	8	-	3,6	98,6	112,7
Suterranya i annexa	Pallars Jussà	15	48	4	5	-	3,2	83,3	104,2
Talarn	Pallars Jussà	72	310	7	5	-	4,3	22,6	16,1
Taüll	Alta Ribagorça	10	36	6	12	-	3,6	166,7	333,3
Tendrui	Pallars Jussà	8	25	1	1	-	3,1	40,-	40,-
Toralla i annexes	Pallars Jussà	15	55	3	8	-	3,7	54,5	145,5
Torre de Cabdella, la	Pallars Jussà	7	6	2	2	-	0,9	333,3	333,3
Tremp	Pallars Jussà	130	415	20	23	-	3,2	48,2	55,4
Vall, la	Pallars Jussà	9	45	4	3	-	5,-	88,9	66,7
Vilamitjana i annexa	Pallars Jussà	42	123	6	7	-	2,9	48,8	56,9
TOTAL		1.330	4.440	291	320	4			
MITJANA		25,1	83,8	5,5	6,-		3,3	65,5	72,1

Annexes d'Abella de la Conca: Bóixols; potser també Siall, la Torre d'Eroles i la Rua.
 Annexes d'Antist: Estavill i Castell-estaó.
 Annexes de la Bastida de Bellera: Erdo i Larén.
 Annexes de Benavent: potser Perolet i Merea.
 Annexa de Beranui: Gramenet; potser també la Plana.
 Annexa de Claverol: Ortoneda; potser també Sossís i el Pont de Claverol.
 Annexa d'Erinyà: Serradell.
 Annexes d'Eroles: Fígols de la Conca; potser també Puigverd, la Vileta, Sant Adrià de la Conca i Claramunt.
 Annexa de Llimiana: Sant Cristòfol de la Vall i Sant Serni; tal vegada també els Obacs de Llimiana.
 Annexa d'Orcau: potser Galliner, petit nucli vora la Noguera Pallaresa.
 Annexa de Peracalç: potser Canals.
 Annexa de Pessonada: potser Sant Martí de Canals, potser Vilanoveta.
 Annexa de Sant Esteve de la Sarga: Castellnou de Montsec.
 Annexes de Santa Engràcia: Gurp; potser també Sant Miquel.
 Annexa de Sarroca de Bellera: Vilella i Buira.
 Annexes de Senterada: Reguard; potser també Montsor, Lluçà, la Pobleta de Bellveí, Envall, Naens, Cadolla, el Burguet i Puigcerver.
 Annexa de Suterranya: no la intuïm.
 Annexes de Toralla: Puimanyons i Torallola; potser també Sensui i Sant Joan de Vinyafrescal.
 Annexa de Vilamitjana: Fontsagrada; potser també Palau de Noguera.

Sarroca podria ser l'actual nucli de Sarroqueta.

La Vall podria ser l'actual nucli de Sant Miquel de la Vall, prop de Llimiana.

A mitjan segle XIX, la Pobleta de Bellveí tenia Envall com a annexa.

A mitjan segle XIX, Rivert tenia Castelló d'Encús com a annexa.

A mitjan segle XIX, Naens tenia Cadolla com a annexa.

A mitjan segle XIX, es parla de Palau i de la seva annexa Puigverd.

A mitjan segle XIX, es parla de Pujol i de la seva annexa Canals.

A mitjan segle XIX, es parla de Muro i de la seva annexa Beniure.

OFICIALAT D'ARENY

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Areny (de Noguera)	Alta Rib. arag.	103	527	27	20	-	5,1	51,2	38,-
Calladrons	Baixa Ribagorça	19	50	3	5	-	2,6	60,-	100,-
Castanesa	Alta Rib. arag.	30	97	6	20	-	3,2	61,9	206,2
Casterner (de les Olles) i ann.	Pallars Jussà	17	56	5	12	-	3,3	89,3	214,3
Claravalls i annexes	Alta Rib. arag.	14	90	4	2	-	6,4	44,4	22,2
Estall, l', i annexa	Baixa Ribagorça	16	43	2	3	-	2,7	46,5	69,8
Gavasa	Llitera	11	47	2	1	-	4,3	42,6	21,3
Girbeta i annexa	Baixa Ribagorça	7	20	2	1	-	2,9	100,-	50,-
Montanyana	Alta Rib. arag.	22	75	10	5	-	3,4	133,3	66,7
Noals i annexa	Alta Rib. arag.	10	28	2	3	-	2,8	71,4	107,1
Peralta de la Sal	Llitera	80	394	27	28	-	4,9	68,5	71,1
Pilzà i annexa	Baixa Ribagorça	32	214	14	14	-	6,7	65,4	65,4
Purroi	Baixa Ribagorça	25	161	3	4	-	6,4	18,6	24,8
Rocafort (de Llitera) i annexa	Llitera	13	46	2	-	-	3,5	43,5	0,-
Sorita (de Llitera)	Llitera	5	37	3	1	-	7,4	81,1	27,-
Torrebaró i annexa	Alta Rib. arag	7	25	3	3	-	3,6	120,-	120,-
Valseniu i annexa	?	8	29	1	2	-	3,6	34,5	69,-
TOTAL		419	1.939	116	124	-			
MITJANA		24,6	114,1	6,8	7,3		4,6	59,8	64,-

Annexes de Casterner de les Olles: Sopeira i Llastarri; potser també Aulet, Sant Orenç i Pallerol.
 Annexes de Claravalls: Soliva; potser també Berganui, Suerri i Tresserra.
 Annexa de l'Estall: potser Cerulla.
 Annexa de Girbeta: Montgai. El document escriu "Giriveta"; Madoz, "Chiriveta".
 Annexa de Noals: Benifonts.
 Annexa de Pilzà: potser Sant Gregori.
 Annexa de Rocafort de Llitera: Pelegrinyó.
 Annexa de Torrebarró: potser la Mora de Montanyana?; potser Sant Llorenç?
 Annexa de Valseniu: no la intuïm.

OFICIALAT D'OLIANA

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Aguilar	Alt Urgell	9	29	2	2	-	3,2	69,-	69,-
Altès	Alt Urgell	12	54	3	3	-	4,5	55,6	55,6
Anoves, les	Alt Urgell	6	20	2	3	-	3,3	100,-	150,-
Bassella i annexes	Alt Urgell	20	80	2	17	-	4,-	25,-	212,5
Castell-Ilebre	Alt Urgell	6	18	2	3	-	3,-	111,1	166,7
Cortiuada	Alt Urgell	4	12	1	1	-	3,-	83,3	83,3
Oliana	Alt Urgell	92	310	28	21	-	3,4	90,3	67,8
Peramola	Alt Urgell	60	250	8	27	-	4,2	32,-	108,-
Tragó (de Segre)	Alt Urgell	6	25	2	1	-	4,2	80,-	40,-
Valldan, la	Solsonès	11	23	2	5	-	2,1	87,-	217,4
TOTAL		226	821	52	83	-			
MITJANA		22,6	82,1	5,2	8,3		3,6	63,3	101,1

Annexes de Bassella: Castellnou de Bassella, Guardiola de Segre i Mirambell de Segre; potser també la Clua i Ogern.

A mitjan segle XIX, Peramola tenia Nuncarga com a annexa.

A mitjan segle XIX, Oliana tenia el Castell d'Oliana i les masies de Torrent i Oliva com a annexes.

OFICIALAT DE PONTS

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Alentorn	Noguera	20	50	2	5	-	2,5	40,-	100,-
Bellfort	Noguera	8	34	2	1	-	4,3	58,8	29,4
Gualter	Noguera	13	62	8	2	-	4,8	129,-	32,3
Lluçars	Noguera	29	75	11	8	-	2,6	146,7	106,7
Oliola i annexes	Noguera	40	203	8	9	1	5,1	39,4	44,3
Pallerols	Noguera	11	60	3	3	-	5,5	50,-	50,-
Ponts i annexa	Noguera	301	813	56	65	-	2,7	68,9	80,-
Puig de Rialb, el, i annexes	Noguera	30	104	11	7	-	3,5	105,8	67,3
Tiurana	Noguera	45	156	13	18	-	3,5	83,3	115,4
Torre de Rialb, la	Noguera	13	70	2	3	-	5,4	28,6	42,9
Tossal, el, i annexa	Noguera	22	64	7	-	-	2,9	109,4	0,-
Vernet	Noguera	10	30	3	2	-	3,-	100,-	66,7
Vilaplana	Noguera	4	27	-	1	-	6,8	0,-	37,-
TOTAL		546	1.748	126	124	1			
MITJANA		42,-	134,5	9,7	9,5		3,2	72,1	70,9

Annexes d'Oliola: Rocabertí; potser també Claret, Malavella i la Canosa.
 Annexa de Ponts: Plandogau; potser també el Gos i la Casanova.
 Annexes del Puig de Rialb: Sant Cristòfol de la Donzell; potser també Perdiguers, Palou, el Palau de Rialb i Maçaners.
 Annexa del Tossal: Torreblanca i la Força.

Vilaplana és anomenada pel document Vilaplana de Ponts. Indret situat al nord de Tiurana, vora l'Alt Urgell, en la zona de l'actual embassament de Rialb.

OFICIALAT DE SANAÜJA

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Cabanabona i annexes	Noguera	34	84	9	7	-	2,5	107,1	83,3
Palou (de Sanaüja)	Segarra	10	44	3	2	-	4,4	68,2	45,5
Ribelles i annexa	Noguera	43	163	9	10	-	3,8	55,2	61,3
Sanaüja i annexa	Segarra	171	570	53	26	3	3,3	93,-	45,6
Vilanova de l'Aguda	Noguera	41	125	11	17	-	3,-	88,-	136,-
TOTAL		299	986	85	62	3			
MITJANA		59,8	197,2	17,-	12,4		3,3	86,2	62,9

Annexes de Cabanabona: Vilamajor i Renant; potser també Guardiola.
 Annexa de Ribelles: Vilalta; potser també l'Alzina.
 Annexa de Sanaüja: Selvanera i Pujol; potser també Granollers de Segarra.

A mitjan segle XIX, Selvanera tenia Granollers de Segarra com a annexa.

El document suma 988 persones, però clarament es tracta d'un error, perquè són 986.

OFICIALAT DE GUISSONA

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Altet	Urgell	17	63	3	-	-	3,7	47,6	0,-
Bellver (de Sió) i annexa	Urgell	23	54	7	9	-	2,3	129,6	166,7
Claravalls	Urgell	35	76	8	4	-	2,2	105,3	52,6
Concabella	Segarra	21	63	12	7	-	3,-	190,5	111,1
Figuerosa, la, i annexa	Urgell	15	28	4	2	-	1,9	142,9	71,4
Florejacs i annexes	Segarra	19	90	6	7	-	4,7	66,7	77,8
Guissona i annexes	Segarra	294	590	32	45	-	2,-	54,2	76,3
Hostafrancs i annexes	Segarra	26	73	8	6	-	2,8	109,6	82,2
Pallargues, les, i annexa	Segarra	34	116	10	5	-	3,4	86,2	43,1
Pelagalls i annexa	Segarra	14	111	5	3	-	7,9	45,-	27,-
Sedó i annexes	Segarra	59	144	6	11	-	2,4	41,7	76,4
TOTAL		557	1.408	101	99	-			
MITJANA		50,6	128,-	9,2	9,-		2,5	71,7	70,3

Annexa de Bellver de Sió: Ossó de Sió. Ja n'era al segle XVII pel cap baix (Costafreda, art. cit., p. 149).
 Annexa de la Figuerosa: Riudovelles, amb el poblet de Conill.
 Annexes de Florejacs: les Sitges i Peraltes.
 Annexes de Guissona: Gra, Ratera, la Morana, Sant Martí de la Morana, Guarda-si-venes, Torrefeta, Bellveí i Mas d'en Porta.
 Annexes d'Hostafrancs: l'Aranyó i Muller.

Annexa de les Pallargues: Mont-roig de Segarra, amb la masia i terme de Talarn.
 Annexa de Pelagalls: Sisteró, amb les masies de Golanor i de Queralt.
 Annexes de Sedó: Montcortès, el Canós, la Cardosa i Riber.

OFICIALAT D'AGRAMUNT

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Agramunt i annexes	Urgell	205	994	50	50	1	4,8	50,3	50,3
Boldú	Urgell	10	82	-	1	-	8,2	0,-	12,2
Bullidor, el	Pla d'Urgell	8	20	4	-	1	2,5	200,-	0,-
Coscó i annexes	Noguera	14	43	5	2	-	3,1	116,3	46,5
Montfalcó (de Sió) i annexes	Urgell	12	42	3	2	-	3,5	71,4	47,6
Puigverd i annexes	Urgell	43	145	7	3	-	3,4	48,3	20,7
Seró i annexes	Noguera	64	219	9	13	-	3,4	41,1	59,4
Tarròs, el	Urgell	11	43	2	-	-	3,9	46,5	0,-
Tornabous i annexes	Urgell	27	85	5	9	-	3,1	58,8	105,9
TOTAL		394	1.673	85	80	2			
MITJANA		43,8	185,9	9,4	8,9		4,2	50,8	47,8

Annexes d'Agramunt: potser Tarassó (terme), masies de la serra d'Almenara, Almenara Alta i Almenara Baixa.

Annexes de Coscó: potser Castellblanc i altres masies del bosc del Siscar.

Annexes de Montfalcó de Sió: Castellnou de Montfalcó, potser també Santa Maria de Montmagastrell i masies al nord del riu Sió.

Annexes de Puigverd: les Puelles; potser també alguna masia del bosc del Siscar.

Annexes de Seró: Mafet i la Donzell; potser també Colldelrat, Castellnou del Gos, i les masies de Tancalaporta i Mas d'Estany.

Annexes de Tornabous: la Guàrdia d'Urgell; potser també l'Aguilella.

A mitjan segle XIX, Boldú tenia les annexes d'Almenara Alta i Almenara Baixa, a la serra d'Almenara.

OFICIALAT DE BALAGUER

Llocs	Comarca actual	Cases	Persones	Naix.	Def.	Av.	P/C	TNx1000	TMx1000
Albesa	Noguera	40	180	14	10	-	4,5	77,8	55,6
Alòs (de Balaguer)	Noguera	35	145	9	6	-	4,1	62,1	41,4
Avellanes, les	Noguera	30	104	9	8	-	3,5	86,5	76,9
Balaguer	Noguera	405	2.235	130	99	-	5,5	58,2	44,3
Baldomar	Noguera	19	52	3	7	-	2,7	57,7	134,6
Bellcaire (d'Urgell)	Noguera	17	65	6	5	-	3,8	92,3	76,9
Bellví	Pla d'Urgell	36	153	9	12	-	4,3	58,8	78,4
Camarasa	Noguera	72	159	12	10	-	2,2	75,5	62,9
Castellserà i annexes	Urgell	52	150	9	11	-	2,9	60,-	73,3
Cendrosa, la, i annexa	Pla d'Urgell	10	24	1	-	-	2,4	41,7	0,-
Cubells i annexa	Noguera	123	406	48	50	-	3,3	118,2	123,2
Fontllonga	Noguera	16	56	3	2	-	3,5	53,6	35,7
Fuliola, la	Urgell	50	172	10	5	-	3,4	58,1	29,1
Gerb	Noguera	16	49	3	-	-	3,1	61,2	0,-
Ivars (d'Urgell)	Pla d'Urgell	23	69	7	6	-	3,-	101,4	87,-
Linyola i annexa	Pla d'Urgell	103	332	21	11	-	3,2	63,3	33,1
Menàrguens	Noguera	50	200	20	16	-	4,-	100,-	80,-
Montgai i annexa	Noguera	23	106	14	5	-	4,6	132,1	47,2
Poal, el, i annexa	Pla d'Urgell	17	51	8	1	1	3,-	156,9	19,6
Portella, la	Segrià	17	34	2	2	-	2,-	58,8	58,8

Rubió	Noguera	8	29	3	2	-	3,6	103,4	69,-
(Sant) Llorenç (de Montgai)	Noguera	14	49	2	1	-	3,5	40,8	20,4
Santa Linya	Noguera	30	95	6	4	-	3,2	63,2	42,1
Sentiu, la, i annexa	Noguera	17	58	6	5	-	3,4	103,4	86,2
Tartareu	Noguera	13	50	8	3	-	3,8	160,-	60,-
Térmens	Noguera	74	261	23	16	-	3,5	88,1	61,3
Vilanova de les Avellanes	Noguera	23	83	7	9	-	3,6	84,3	108,4
TOTAL		1.333	5.367	393	306	1			
MITJANA		49,4	198,8	14,6	11,3		4,-	73,2	57,-

Annexes de Castellserà: les Penelles; potser també Torreneral i el Castell del Remei.
 Annexa de la Cendrosa: potser Vallverd, amb Almassor i Ballestar.
 Annexa de Cubells: la Torre de Fluvià.
 Annexa de Linyola: Gallifàs.
 Annexa de Montgai: l'Alladrell i la quadra de Flix.
 Annexa del Poal: els Arcs, amb la masia de les Tarroges.
 Annexa de la Sentiu: potser l'ermita de Nostra Senyora de Guardiola?; potser Bensa?; potser la Ràpita?

No surten ni Butsènit de Sió, ni Bellmunt, ni Utxafava (actual Vila-sana). A mitjan segle XIX, Bellmunt era una annexa de Butsènit i pertanyia a l'arxiprestrat d'Àger. De la seva banda, Utxafava pertanyia al bisbat de Solsona.

El document suma 256 morts, però clarament es tracta d'un error, perquè són 306.

Notes

¹ Els autors hem dipositat una còpia del document a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrrrega per a una major facilitat de consulta.

² Vegeu el cas de la Conca de Barberà a GRAU, Josep M.T. / GUAL, Valentí / PUIG, Roser: *Noms i gent de la Conca de Barberà*, Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1990.

³ "Problemas demográficos del siglo XVIII", *España a finales del siglo XVIII*, Tarragona, Hemeroteca de Tarragona, 1982, p. 19.

⁴ El cens del 1747 es realitzà també al País Basc i se'n coneixen les dades d'algunes zones. El que està tot editat (1991) és el cens del 1752 de la Corona de Castella.

⁵ Sobre la seva actuació política, vegeu el llibre de Felipe Abad León *El Marqués de la Ensenada, su vida y su obra*, publicat a Madrid el 1985 per l'Editorial Naval.

⁶ "Demografia i onomàstica del Baix Urgell segons un document del 1415", a *Urgellia*, núm. 4, 1981, ps. 369-385. "La col·lecta del maridatge de 1496 al bisbat d'Urgell", a *Urgellia*, núm. 5, 1982, ps. 305-330. "Demografia de la Noguera. Els casos de Balaguer, Gerp, Castelló, Albesa, Menàrguens, Linyola, Montgai i Alòs", a *La Noguera*, núm. 1, 1985, ps. 57-74. "El capbreu-llevador de la comanda de Susterris (1378)", a *Urgellia*, núm. 8, 1986-87, ps. 379-419. "Aproximació a la demografia del Pallars Jussà segons el fogatge de 1497", a *Collagats*, núm. 1, 1987, ps. 133-147.

⁷ "Un fogatge de la Seu d'Urgell de la segona meitat del segle XVI", a *Urgellia*, núm. 1, 1978, ps. 301-320. "L'ordre públic a l'Urgell i a Andorra l'any 1504", a

Urgellia, núm. 8, 1986-87, ps. 421-430.

⁸ "Les relacions de les visites "ad limina apostolorum" dels bisbes d'Urgell, 1597-1821 (I)", a *Urgellia*, núm. 3, 1980, ps. 419-481.

⁹ BOIX POCIELLO, J.C.: "Una aproximació a la Ribagorça del s. XVI", a *Miscel·lània "Les Terres de Lleida al segle XVI"*, Lleida, IEL, 1995, ps. 93-116.

¹⁰ Per a una síntesi bibliogràfica sobre el tema, vegeu SIMON, Antoni: "La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització", *Manuscrits*, núm. 10, 1992, ps. 217-258.

¹¹ *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vol. III, Barcelona, 1986, p. 108.

¹² BADOSA, Elisa: "La indústria rural a Catalunya a finals del segle XVIII", *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, 1984, volum 1, p. 345.

¹³ *Diario de los viajes hechos en Cataluña*, Barcelona, Curial, 1973, ps. 84-95, 150-153, 173-186, 206-230 i 257-261.

¹⁴ A l'Espanya del segle XVIII, la taxa bruta de mortalitat en condicions "normals" solia situar-se entre el 30 i el 45 per 1.000 (podia ser del 100, del 200 o fins i tot del 400 per 1.000 en anys de forta epidèmia i mortalitat excepcional). ANES, Gonzalo: *El Antiguo Régimen: los Borbones*, Madrid, Alianza Editorial, 1975, volum IV de la *Historia de España Alfaguara*, ps. 21, 27 i 37. PÉREZ MOREDA, Vicente: *Las crisis de mortalidad en la España interior (siglos XVI-XIX)*, Madrid, Siglo XXI, 1980, ps. 59-60, 133-137 i 453.

¹⁵ PLANES, Josep M.: *Demografia i societat de*

Tàrrrega i de l'Urgell durant l'Antic Règim, Agramunt, 1995, ps. 68-69, 87-88 i 115-116. GEV / MESTRE, Esteve (coordinador): *Història de Linyola*, Lleida, Virgili & Pagès, 1987, ps. 126-130 i 156. MESTRE, Esteve: *Castellnou de Seana al segle XVIII*, Lleida, Virgili & Pagès, col.l. "Estudis Castellnouencs", 4, 1990, ps. 47-50. SEGARRA, Josep M.: *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions*, Tàrrrega, Museu Comarcal, 1987, volum II, ps. 329-331. MATEU, Jaume: *La pagesia urgellenca abans del canal*, Barcelona, Rafael Dalmau, Fundació Salvador Vives Casajunana / IEI, 1982, ps. 116-117.

¹⁶ MORENO, Antonio / SOLER, Joan / FUENTES, Francisco: "Introducción al estudio socio-demográfico de Cataluña mediante el censo de Floridablanca (1787)", *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona, 1984, vol. 1, ps. 23-38.

¹⁷ BUSTELO, Francisco: "La población española en la segunda mitad del siglo XVIII", *Moneda y crédito. Revista de economía*, núm. 123, 1972, ps. 71-79 i 92-93. FERNÁNDEZ PINEDO, Emiliano: *Crecimiento económico y transformaciones sociales del País Vasco (1100 / 1850)*, Madrid, Siglo XXI, 1974, ps. 81-86. EIRAS ROEL, Antonio: "Problemas demográficos del siglo XVIII", *España a finales del siglo XVIII*, Tarragona, Hemeroteca de Tarragona, 1982, ps. 18-19 i 23. SIMON, Antoni: "La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització", *Manuscrits*, núm. 10, gener 1992, ps. 237-238. SIMON, Antoni: "La población de Cataluña a finales del siglo XVIII. El censo de Floridablanca y el nomenclátor diocesano del obispado de Girona, contraste y fiabilidad", *Homenatge al doctor Sebastià Garcia Martínez*, València, Generalitat Valenciana, 1988, vol. III, ps. 98-104. GRAU, Ramon / LÓPEZ, Marina: "El creixement demogràfic català del segle XVIII: la polèmica Vilar-Nadal", *Recerques*, núm. 21, 1988, ps. 60-61.

¹⁸ Cada vegada apareix més clara aquesta inveterada tendència a amagar població en els recomptes censuals. Un cas concret de la Catalunya interior estudiat fa poc ens avisa a tots plegats de la gravetat del fenomen: a Vallfogona de Riucorb, van anar ocultant gent al llarg del segle XVIII, fins a culminar-ho els anys 1787 i 1797 amb uns nivells espectaculars de frau informatiu. GRAU, Josep M.T. / PUIG, Roser: "La revisió del cens de Floridablanca (1787) a través del compliment pasqual de Vallfogona de Riucorb. Un exemple d'ocultació", *Recull*, núm. 6, 1999, ps. 49-63. A nivell més general de Catalunya, mitjançant comparacions de les dades dels censos de 1717-18 i 1787 amb estimacions de població segons taxes de natalitat en diverses parròquies dels bisbats de Girona, Vic i Tarragona, s'ha pogut concloure que si fem equivaler les xifres de 1717-18 a 100, la correcció les elevaria a 167 o a 188; i si les de 1787 també les fem equivaler a 100, la correcció les situaria a 122 o a 137. Simon, "La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització", ps. 234-238. Veieu també Anes, *op. cit.*, ps. 22-26, 31, 36 i 40-42.; Eiras Roel, art. cit., ps. 16-19; Simon, "La población de Cataluña...", ps. 102-103.

¹⁹ Iglésies, *op. cit.*, vol. III, p. 1.298.

²⁰ PONS, Lluís: "El poble i el terme de les Pallargues l'any 1716", *Recerques Terres de Ponent*, núm. X, 1990, ps. 45-60 (incloent quatre cases inhabitades, el castell i la rectoria, les Pallargues tenia, els anys 1716-17, un total de 21 cases, on residien unes 84-89 persones; no incloem al recompte la masia de Golanor, propera al poble, perquè no hi ha plena seguretat de qui l'habitava). Grau / Puig, art. citat, p. 51 (mitjanes calculades sobre llibretes de compliment pasqual i ànimes de comunió; queden al marge els petits de menys de 7 anys). GUAL, Valentí: *La família*

moderna a la Conca de Barberà, Tarragona, Diputació de Tarragona, IET Ramon Berenguer IV, 1993, ps. 333-335 (ídem; queden al marge els petits per sota dels 5 anys). GUAL, Valentí: "Demografia i onomàstica de les Piles a l'Edat Moderna", *Recull*, núm. 3, 1995, ps. 132 i 139 (ídem; queden al marge els petits per sota dels 7-10 anys). Segarra, *Història de Tàrrrega...*, II, p. 374 (dades treballades originàriament per Ernest Lluch). LLADONOSA, Josep: *Història de Lleida*, Tàrrrega, Camps Calmet Editor, 1974, vol. II, p. 657. VARGAS, Alejandro: "Los gitanos en la Catalunya del siglo XVIII. El censo de 1746", *APCHMC*, 1984, vol. 1, ps. 93-99 (per cert, l'any 1746, la mitjana de 5,2 persones per família entre els gitanos era clarament superada als quatre corregiments de la nostra àrea geogràfica: Pallars, 6,4; Puigcerdà, 7,4; Cervera, 5,3; Lleida, 6,2). MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, Miquel Àngel: *La població de Vilanova i la Geltrú en el segle XVIII (estudi demogràfic)*, Vilanova i la Geltrú, 1987, p. 12. LÓPEZ, Pilar: "Les transformacions de l'hàbitat: la casa i la vivenda a Barcelona entre el 1693 i el 1859", *APCHMC*, vol. 1, p. 118. Iglésies, *Estadístiques de població...*, III, ps. 1.297-98. Podeu veure també CASTELLS, Narcís: "Els moviments migratoris en la Catalunya moderna: el cas de la immigració envers la ciutat de Girona (1473-1576)", *APCHMC*, vol. 1, p. 72; i BENET, Albert: "La població de la ciutat de Manresa als segles XVI-XVII", *APCHMC*, vol. 1, p. 88.

²¹ Podeu trobar diversos reculls de dades i consideracions generals a PLANES, Josep M.: "Evolució numèrica de la població a la Tàrrrega de l'Antic Règim: una aproximació (1497-1825)", *Urtx*, núm. 1, 1989, ps. 33, 36, 37 i 38. Veieu també Anes, *op. cit.*, ps. 21, 27 i 37; Pérez Moreda, *op. cit.*, ps. 59 i 134-135; Fernández Pinedo, *op. cit.*, ps. 84-86; Simon, "La població catalana a l'època moderna...", p. 243; Grau / López, art. cit., p. 62; Martínez Rodríguez, *op. cit.*, p. 23.

²² COSTAFREDA, Virgínia: "Bellver de Sió segons el capbreu de 1692-93", *Urtx*, núm. 12, 1999, ps. 143 i 146.

²³ GEV / Mestre, *Història de Linyola*, ps. 97-98, 111, 124 i 158.

²⁴ Sobre el probable inflament de les dades del 1719 als dos Pallars i a la Cerdanya, Iglésies, *Estadístiques de població...*, vol. III, ps. 1.084-87, 1.230, 1.247-48, 1.254-55, 1.259-60, 1.287 i 1.290. Però Iglésies també remarca els avantatges que en altres casos tenen les dades del 1719 sobre les del 1716: ps. 1.198-99, 1.209, 1.241.

²⁵ Lladonosa, *op. cit.*, ps. 650-651. Simon, "La població catalana a l'època moderna...", p. 239. ROMERO, Eladio / GAYA, Ana M.: "Bell-lloc en el siglo XVIII: demografía, economía y mentalidad", *Miscel·lània "Les Terres de Lleida al segle XVIII"*, Lleida, IEI, 1986, ps. 388-392.

²⁶ Romero / Gaya, art. cit., ps. 392-393. BADOSA, Elisa: "La indústria rural a Catalunya a finals del segle XVIII", *Actes del Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, Universitat de Barcelona, Facultat de Geografia i Història, 1984, vol. 1, p. 345. ZAMORA, Francisco de: *Diario de los viajes hechos en Cataluña*, Barcelona, Curial, 1973, ps. 90 i 173.

²⁷ Sobre Castellbò, Francisco de Zamora anotà, l'any 1788, que tenia 40 cases habitades, "aunque hay mayor número que están desiertas, pues con motivo de irse el invierno las gentes a trabajar, no vuelven a su vecindario". El qualificà d'"infeliz pueblo". *Op. cit.*, p. 173.

²⁸ MOLINÉ, Enric: "Organitzacions eclesiàstiques autònomes al Pirineu durant l'Antic Règim: les valls d'Àneu, de Boí i d'Aran", *Urgellia*, núm. 5, 1982, p. 371, i *Urgellia*, núm. 6, 1983, ps. 401 i 409-411.